

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST SLAVKOVSKÝ LES

NÁVŠTĚVNÍ SEZÓNA

ING. JAN SCHLOSSAR, vedoucí správy CHKOSL

Začátek letní návštěvní sezóny v naší oblasti nás nutí se zamyslet nad naší společnou prací v průběhu letních měsíců. V minulých letech jsme se zaměřili na vybavení oblasti základními informačními zařízeními přímo v terénu. Vybudovali jsme můstkové cesty ve státní přírodní rezervaci Smrdech, v naučné stezce Kladská a důležitá místa v terénu osadili návštěvními řády. V letošní sezóně neplánujeme vybudování podébných časev a hlavně pracovně náročných terénních zařízení. V letošní letní sezóně proběhnou práce spojené s kulturně výchovným zpřístupněním chráněného naleziště Křížky a státní přírodní rezerva-

vace Vlček, dále prodloužení můstkové cesty naučné stezky Kladská a doplnění sítě informačních panelů na zajímavých místech v oblasti CHKOSL.

Hlavní náplní práce profesionálních pracovníků i dobrovolného aktivu CHKOSL budou v tomto roce strážní služby. Naše činnost se musí zaměřit na prosazování dobrého vztahu k přírodě u návštěvníků oblasti a na dodržování návštěvního řádu. Nepůjde nám rozhodně jen o strážní služby v rozsahu, jak jsme byli zvyklí zabezpečovat v uplynulých letech, kdy jsme se téměř výhradně zaměřovali na nejceněnější část chráněné oblasti v prostoru Kladská - Prameny. Odbornou úroveň je dobrovolný aktiv plně na výši a počet dobrovolných spolupracovníků za uplynu-

LABUŤ VELKÁ NA PODPOVNÍ NÁDEŽI • FOTO: J. HAVRÁNEK

lá léta vzrostl takovou měrou, že se musíme snažit pokrýt co největší území chráněné oblasti strážní službou zejména o volných dnech. V současné době jsou na území oblasti v provozu čtyři strážcovské stanice. V Horních Lazech, v Pístově, ve Svatošských skalách a v Horním Slavkově. Všechny, zejména poslední jmenovaná, budou po celou sezónu zabezpečovat strážní službu i v přilehlé oblasti. Tento způsob strážních služeb se v uplynulých letech plně osvědčil a v každém případě lze vítat jeho rozšíření, zejména do oblasti Karlovarská, kde usměrňování strážních služeb dobrovolného aktivu správou CHKOSL je pro komunikační odlehlost značně obtížné. Činnost ostatního aktivu tedy bude organizována přímo naší správou a přesný rozvrh bude stanoven a upřesněn na schůzce aktivu v červnu tohoto roku.

V tomto roce se již určitě podaří vydat statut dobrovolných strážců, který bude jednotný pro celý Západočeský kraj. V tomto materiálu budou nejen zakotveny povinnosti dobrovolných spolupracovníků jednotlivých správ, ale bude vyřešeno právní zajištění dobrovolných terénních pracovníků a vyřešeno i jejich materiální zabezpečení.

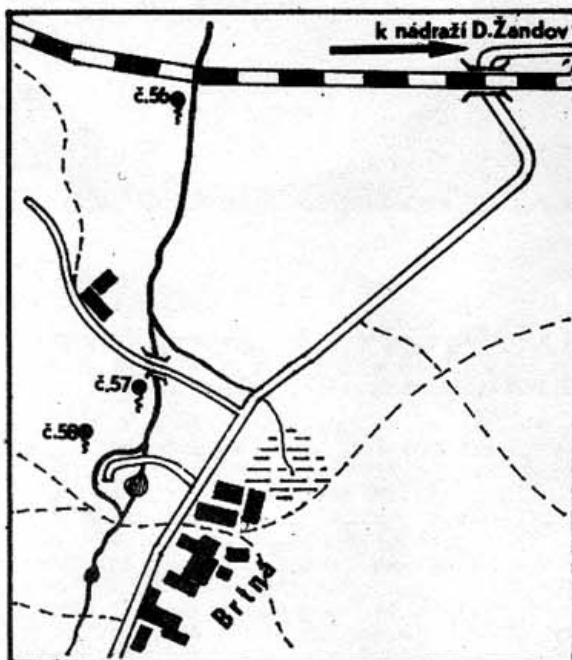
prom. soc. Vladimír Mašát NĚKTERÉ MÉNĚ ZNÁMÉ MINERÁLNÍ PRAMENY

Mezi hlavní přírodní bohatství Slavkovského lesa patří i velké množství minerálních pramenů. V oblasti, která zaujímá jižní část Slavkovského lesa a jihozápadní část Tepelské vrchoviny, od okolí Bečova a města Teplé k západu do Plánské kotliny, kterou překračuje a dosahuje jižního úpatí Českého lesa a na jihovýchodě sahá do okolí Plané a daleko na východ od Plané, se na ploše 270 km² nachází podle M. D o v o l i l a celkem na 140 pramenů kyselky. Podle roje nejvydatnějších a nejsilnější mineralizovaných kyselky v centru této kyselkové oblasti v Mariánských Lázních ji nazýváme širokou mariánskolázeňskou zřídelní oblastí. Je to oblast kyselky formovaných v prostředí krystalických hornin s výhradně puklinovým oběhem vody, založené výstupy juvenilního CO₂ roztržštěnými ve spojitosti s tektonickými liniemi Českého lesa.

Pod záštitou správy CHKO Slavkovský les byla podniknuta dlouhodobá akce evidence převážně většiny těchto minerálních pramenů. Jejich situace kromě pramenů běžně využívaných pro lázeňské účely je z velké části neutešená a mnohé z dříve evidovaných pramenů nejsou již k nalezení. Daleko převážně jsou to přírodní vývěry, jen z malé části zdroje odkryté vrtáním. Jejich neutešený stav je dán značnou měrou i tím, že jsou to vývěry málo známé a málo navštěvované, přestože

leží v místech pro milovníka přírodních krás velmi lákavých. Chtěli bychom prostřednictvím těchto stránek upozornit na některé méně známé, ale zajímavé vývěry minerálních pramenů, které by mohly svou chutí zpříjemnit nenáročný výlet do některé oblasti Slavkovského lesa.

Jako první jsme vybrali spolu s pozvánkou k výletu, pramenní skupinu u Brtné. Tato obec leží asi 13 km od Mariánských Lázní a je snadno dosažitelná od nádraží Dolního Žandova.

Z více méně zachovalých pramenů doporučujeme k návštěvě a ochutnání minerální prameny přímo v obci. První z nich (Dovolil/č.57) vyvěrá na levém břehu potoka asi 50 m od osamělého stavení v Brtné, ležícího při severním okraji polní cesty. Vývěr je zachycen u polní cesty betonovou kruhovou jímku o průměru 70 cm a hloubce asi 1 m. Vydatnost se nám nepodařilo odhadnout pro velmi zanedbaný stav místa vývěru. V r.1958 byla změřena 6 až 12 l/min.

V louce ve vzdálenosti asi 30 m západně od tohoto pramene je zachycen další vývěr kyselky (Dovolil/č.58). Vyvěrá v jímce opatřené kameninovou skruží o průměru 60 cm; hloubka jímky je asi 80 cm. Obsah volného CO₂ je mnohem menší než u předcházejícího pramene a menší je také vydatnost. V okruhu okolo pramene můžeme pozorovat drobné vývěry kysličníku uhličitého. V době naší návštěvy byl tento pramen natolik udržován a vyčištěn, že se z něj dalo s chutí napít. Pramen podle našeho názoru má mnohem chutnější vodu než pramen č.57. Stejného názoru jsou patrně i nečetní obyvatelé obce. Soudě podle vyšlapaných cestíček u vyčištěného vývěru používají hojně tento pramen jako zdroj chutného a osvěžujícího nápoje.

Podle nezávazného našeho chuťového odhadu připomínal nám chuť Minvitu - bitter, samozřejmě bez umělých přísad.

Pramenní skupina u Brtné měla mít podle předcházející evidence z roku 1958 celkem šest vývěrů kyselek. Podle námi provedeného pátrání přímo v terénu a dotazů u místních obyvatel jsme našli pouze tři vývěry kyselek. Méně udržované vývěry v mokré půdě brzy zaniknou a rozplynou se do malé bažinky, které jenom

podle rezatého poválku vysráženého železa dává tušit, že by mohlo jít o někdejší vývěr kyselky.

Pátrání po vývěrech je spojeno s mnohými dobrodružstvími a zasazené do kouzelného rámce okolní přírody dovoluje prožít mnohé příjemné chvíle. Věříme, že pokud se budete ubírat v našich stopách, dáte nám za pravdu.

CHRÁNĚNÉ ROSTLINY SLAVKOVSKÉHO LESA * * * * * (3-4)

ROSNAITKA OKROUHLILISTÁ (*Drosera rotundifolia* L.)

Na rašeliništích Slavkovského lesa lze najít jednu z našich masožravých rostlin, jedná se o rosnatku okrouhlolistou. Má růžici přizemních listů, které jsou dlouze řapíkaté; čepel mají okrouhlou a na líci i na okraji porostlou červenými a stopkatými žlázkami. Žlásky vylučují lepkavou šťávu. V letních měsících vyrůstá z růžice přizemních listů jeden nebo více přímých, načervenalých stvolů 10 až 20 cm vysokých. Na konci stvolu je květenství několika pětičetných bílých kvítků. Lepkavý výměšek stopkatých žlázek listů obsahuje látky, které rozpouštějí bílkoviny. Proto drobný hmyz, který ušednul na lákavé krůpěje sladké tekutiny se přilepí, stopkaté žlásky se k němu skloní, jeho masité části výměškem rozpustí a složitým pochodem je vstřebávají do těla rostliny. Potom se stopkaté žlásky vzpřímí a nestravitelné chitinné zbytky pokož-

LILIE ZLATOHLÁVEK (*Lilium martagon* L.)

Jedná se o vytrvalou bylinu 30 až 100 cm vysokou. Ze zlatožluté cibule vyrůstá přímá lodyha, která má ve spodní části dva nebo tři přesleny vejčité kopinatých listů, které mají krátké řapíky. Horní část lodyhy má listy střídavé a přisedlé, které přecházejí v menší listeny, z jejichž úžlabí vyrůstají na stopkách převislé a vonné květy. Okvětní plátky (šest) jsou růžové, nachově nebo hnědě skvrnitě, nazpět ohnuté a naspoju spolu srůstají. Na vnitřní straně mají brázdíčku, ve které se tvoří sladké šťávy lákající hmyz, zvláště večerní motýly. Oplozené semeníky dozrávají v tobolku. Kvete v červnu až v srpnu. Pro velikost, tvar, barvu a vůni květů je oblíbenou rostlinou rostlinou do kytic i váz. Je zahradnický pěstována a zahrádkáři ji také často přesazují z volné přírody do svých zahrad. Její

ky hmyzu jsou buď vodou nebo větrem odstraněny. List je opět připraven k přijetí nové kořisti. Rosnatka okrouhlolistá si tak zabezpečuje náhradní příjem dusíku, kterého je v živné půdě rašeliniště nedostatek. Rosnatky se používá pro výrobu léčiv - k těmto účelům je pěstována ve velké. V přírodě je sběr zakázán.

výskyt ve volné přírodě je již ojedinělý, proto je přísně zákonem chráněna. Roste roztroušeně v listnatých lesích, v křovinách a na nivách až vysoko do hor. V chráněné krajinné oblasti Slavkovský les jsou v nynější době registrovány pouze tři lokality výskytu lilie zlotohlávků.

ZÁMEK KYNŽVART

Těsně pod úbočím Slavkovského lesa na jihozápadní hranici chráněné krajinné oblasti rozkládají se Lázně Kynžvart. Jednou ze zajímavých historických pozoruhodností, jichž je v samotném městečku i v blízkém okolí více, je i asi 1,5 km od města vzdálený empírový zámek zasazený v esteticky řešené kompozici zámeckého parku.

U počátku historie zámku, vlastně bývalého kynžvartského panství jakožto panství určeného k tomu, aby se napříště stalo dědičným majetkem, stojí rod porýnské německé šlechty Metternich-Winnebergů. Tímto rodem se musí zabývat každý, kdo by chtěl poznat hlouběji dějiny vzniku původního barokového zámku a vývoje panství od 17. stol.

Sluší jen předeslat, že ještě za Rudolfa II. (1552-1612) náleželo kynžvartské panství ke královské komoře (poté, co o ně přišel Krištof Pluh z Rabštejna r. 1547 zároveň s Bečovem). Na čas bylo přenecháno panství, zahrnuje v sobě tehdy hrad, město a okolí, královskou komorou pánům ze Švamberka. Od nich jej odkoupili Cedvicové (Jan Sebastian r. 1586), aby panství po 17 letech prodali pánům ze Schirdingenu. Nové konfiskace pobělohorské přivedly hrad i panství kynžvartské zpět pod správu komory královské. Roku 1622 bylo panství nabídnuto jako krátkodobá zástava pěti bratřím z Metternichu. Ti odkoupili toto původně zástavní panství r. 1630 a v jejich dědičném vlastnictví zůstal pak Kynžvart po více než 300 let.

První v řadě rodové linie kynžvartského zámku stojí jeden z prvních titulárních hrabat Metternichů Filip Emerich (1628 - 1698). R. 1681 začal hrabě se stavbou zámku na místě staré a zpustlé panské tvrze, kterou dal zbourat a stavbu dokončil r. 1691. Svou závětí z r. 1696 ustanovil Filip Emerich kynžvartské panství za tzv. fideikomisu a jako takové bylo mu potvrzeno císařem Leopoldem I. r. 1697 a zapsáno do zemských desk 26.7.1698. Tímto aktem získalo Metternichovské panství své historické i právní definitivy.

Z původní stavby Emerichovy nedochovalo se pro budoucnost mnoho, snad jen původní dispozice půdorysného rozvržení starého zámku, kterou napovídá i dochovaný plán zámku z r. 1790. (Původní podobu starého zámku ukazují také dochované obrázky Reinachův z r. 1800.)

Čtyři další generace metternichských pánů následující v linii přímých dědiců prošly, aniž svým významem předčily zbudovatele barokového zámku. Byli to František Ferdinand (1653 - 1719), Filip Adolf (1686 - 1739), Jan Hugo František (1720 - 1750) a František Jiří Karel (1746 - 1818). Až poslednímu z nich se narodil jako prvorozený syn Klement Václav Lothar, šestý držitel dědičného panství na Kynžvartě, který svou osobností poznamenal nejen kynžvartský zámek, ale můžeme bez nadsázky říci celou politickou tvář Evropy první poloviny 19. století.

Kancléř (od r. 1813 také dědičný kníže) Klement Václav Lothar Metternich osvědčil

se svými schopnostmi ve státních a diplomatických službách rakouských Habsburků Františka I. a Ferdinanda V. od r.1801 jako typický představitel své třídy. Duchovně spjat spíše s 18.stoletím byl tvrdým obhájcem statu quo a uplatňovatelem myšlenky politiky rovnováhy sil v evropské diplomacii. Jako reálný politik bystrého, často však povrchního soudu nebyl bez jisté dávky kouzla osobnosti, zato bylo-li třeba, jednal zcela bez skrupulí. A tak jaksi samosebou a celkem vzato logicky vynesl její vývoj událostí po prvních diplomatických úspěších rázem nad obecný průměr a dal mu třímát otěže mezinárodní politiky evropské v druhém desetiletí 19. století.

Zámek Kynžvart dostal kníže darem od svého otce již r.1808. Nezdržoval se v něm zpočátku příliš. Teprve r.1820 se rozhodl pro přestavbu zámku a svůj plán také hned začal uskutečňovat povolav k tomu účelů na zámek Petra Nobila. Dodnes dochované nápisové vlysech obou zámeckých průčelí s letopočty 1833 a 1839 jsou zaznamenáním už konečného stavu a definitivního uzavření úprav zámku a nikoliv daty ochraničujícími dobu přestavby jak se často míní. Přestavba původního barokového zámku do empírového slohu již podle návrhu Klementa Václava architekt Nobile prováděl držela se, jak už bylo řečeno, základního půdorysného rozvržení stavby Filipa Emericha. Byla jen prodloužena obě postranní křídla a vytvořen tak lichoběžník uzavřený v čelné frontě mohutnou mříží. Základní proměnou prošla celá vnější tvářnost zámku. Oproštění všech zdí od barokní výzdoby, radikální snížení střeš, nanesení nových, střídmych, klasicistně čistých fasád, nově komponovaná, stylově čistá průčelí, to vše vtisklo stavbě nový ráz typický pro vilovou architekturu severní Itálie, vycházející stylově z tvorby architekta Palladia již nejspíš P.Nobile svým původem zprostředkoval.

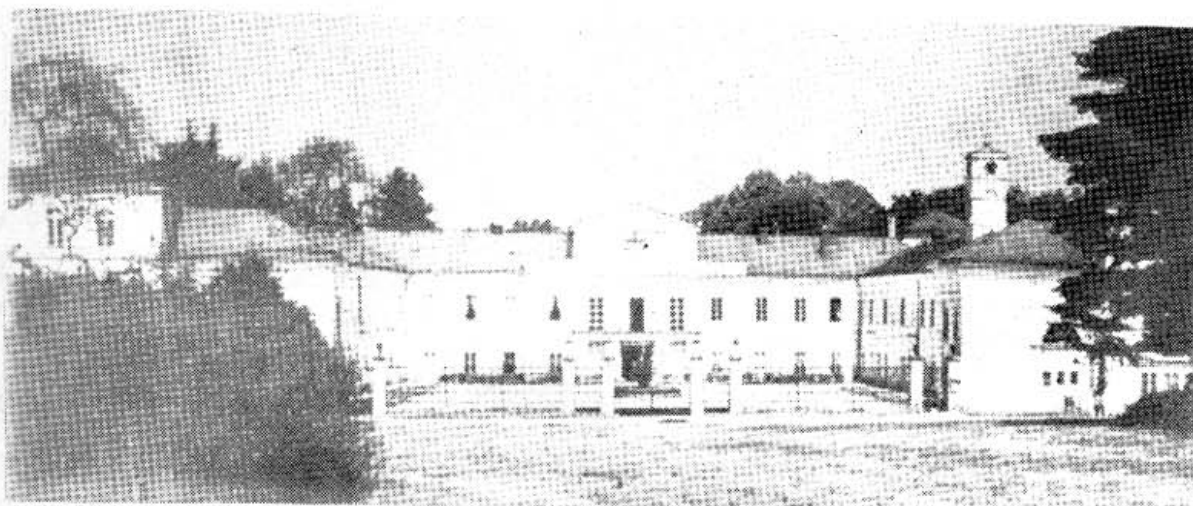
Nově upravený zámek se stal, teď již mnohem častěji navštěvován, záhy reprezentativním sídlem politika a diplomata, který jím výrazně vyjadřoval sám sebe i své postavení před politickým forem Evropy. Politický pád kancléře r.1848 vyhnal jej na tři roky ze země. Po návratu z ciziny r.1851 dožil K.V.L.Metternich zbytek života již stranou politického dění oddávaje se častým vzpomínkám právě na Kynžvartě. Roku 1859 proslulý kancléř zemřel ve Vídni přenechav zámek i s jeho statky svému synu, pařížskému diplomatu Richardovi (1829 - 1895).

Potomci kancléřovi již nikterak výrazně do vývoje zámku nezasáhli. Jen Richardova knihovna obohatila ještě zámeckou knihovnu o několik tisíc svazků povětšinou francouzské proveniencí. Po smrti Richardově připadl zámek mladšímu jeho bratru Pavlovi (zemřel r. 1905). Po něm následovali jako držitelé synovec Richardův Klement (1871 - 1931) a Klementův syn Pavel Alfons Metternich (nar.1917), který opustil zámek Kynžvart po druhé světové válce r.1945.

Dříve než přešel po r.1945 zestátněný zámek do správy Národní kulturní komise (r.1947) sloužil krátce vojenským a diplomatickým účelům. Počátkem 50tých let byl řízen Státní památkovou správou v Praze a bývalým KNV Karlovy Vary. Pod správou Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni je kynžvartský zámek od r.1973, do níž přešel z rukou ČNV Cheb.

Také zámek Kynžvart je v současné době pro veřejnost uzavřen. V celém zámku dochází k rozsáhlým renovacím, které potrvají několik let.

Základní informace o zámku a zámeckých sbírkách najde čtenář u Lad. Fukse "Zámek Kynžvart historie a přítomnost"; 1958, kde jsou i odkazy na některé prameny a literaturu. Z hlediska uměleckých památek Kynžvartu a jeho okolí poslouží stále dobrá "Topographie der historischen u. kunstgeschichtlichen Denkmale in Bezirken Tepl u. Marienbad", str.40-54, vydaná Ant. Gnirsem r.1932. O knižním bohatství zámecké knihovny pojednává Frant.Čada v "Rukopisy knihovny státního zámku v Kynžvartě", 1965.

František Baroch ZÁPADNÍ TATRY 1978

Už jste někdy slyšeli o expedicích do vzdálených zemí, kdy účastníci takovéto cesty zakusili neskonale utrpení a tvrdou životní zkoušku v boji s přírodními živly rozpoutanými do maximální síly? Určitě ano a určitě jste účastníkům takovéto expedice alespoň ve skrytu duše záviděli. Ano, člověk je stvořen k tomu, aby toužil poznávat neobjevené, aby si neustále dokazoval svou sílu v boji se životem a přírodou. Neznamená to ovšem, že se každý z nás musí dostat do krajů nepoznaných a označených na mapách bílými místy. Chcete zažít chvíle odloučení od civilizovaného světa a od lidí, chcete zažít dovolenou v romantické dřině, v neustálém boji s mrazem, sněhem a vlhkem v krajích, kde nepotkáte živou duši? Jestliže ano, najdou se i v naší malé přelidněné zemi taková místa.

Jeden takový kout jsme navštívili letos v první polovině března. Po mnoha organizačních plánech, kdy se uvažovalo o tom, že pojedeme v šesti lidech, jsme nakonec vyrazili jen tři. Po různých přípravách a několika sezeních, kdy se rozhodovalo co vzít a co nebrat, co je tedy nezbytné a co lze oželeť, se konečně přiblížilo dohodnuté datum odjezdu.

2.března 1978 ve 12.00 hodin nasedáme

do rychlíku na Prahu. V Praze jsme si přikoupili lehátka do rychlíku "Hornád". Po probití se do rychlovlaku i s naším nákladem tj. náležitě nacená krosna a lyže, které se musely obzvláště opatrně pašovat před průvodčím, jsme vyrazili do dalekých krajů. Noc ve vlaku jsme prospali celkem pokojně a klidně. Po probuzení nás uvítala Liptovská Mara, kterou jsme právě míjeli. Za velkého údivu průvodčího, který nechápal jak jsme do vlaku nastěhovali i lyže "aj keď obzeral ako jastrab", jsme vystoupili v Liptovském Mikuláši. Odtud už to bylo do Pribiliny autobusem jen kousek. Po nakoupení posledních nutností jako kuřivo ap. a po odeslání povinných pozdravů, jsme se rozloučili s civilizací a vyrazili do hor a pustin. K našemu nemalému překvapení byla cesta Jamnickou dolinou prohrnuta a posypána. Po zhruba pěti kilometrech se od Jamnické doliny odpojuje dolina Račkova. Ani zde nebyla cesta obzvláště namáhavá, protože byla projeta rolbou. Ovšem po odbočce na první kolibu nastala cesta panenským a neprošlápnutým sněhem. Nyní teprve naše putování dostalo expediční charakter. Nohy se bořily do rozbředlého sněhu a náklad vážící kolem čtyřiceti kilogramů dokázal s člověkem slušně cvičit, ba i porazit a zamáčknot hlavu do sněhu. Den však byl krásný a slunečný a nebylo tudíž ničeho

co by nám dokázalo setřít s tvářmi bujary smích. Před námi a později i okolo nás se tyčily sněhobílé vrcholy a my jsme se proto dokázali smát i v nejkrušnějších chvílích.

Jak přibývalo sněhu a ubývalo sil, museli jsme přejít na jiný způsob pochodu. Jeden šel bez zátěže napřed prošlápnout cestu a pak se pro svůj náklad vrátil. Zatím na konec prošlápané cesty došel další a tak jsme se neustále střídali. Po sedmé hodině jsme se přiblížili ke Klínu, hoře, která uzavírá Račkovu dolinu. U jeho úpatí jsme začali spíše tušit než vidět cíl našeho strastiplného pochodu - salaš (v těchto krajích častěji užívaný koliba). Když už byla koliba opravdu těsně před námi, šel jsem v té chvíli zrovna první a na ostro. Cesta mi před nosem náhle zmizela kamsi do hlubin. Odložil jsem tedy náklad a jal se lovit baterku. Po rozsvícení jsme všichni zatajili dech; před námi zela rokle s téměř kolmými stěnami a kdesi v hloubi se vinul Gaborův potok, jehož koryto je plné ohromných balvanů. Naše cesta se tedy nuceně protáhla o dalších desítek metrů. Dlouho očekávaná chvíle přece jen nastala. Odložili jsme svoji zátěž s vědomím, že dnes se už nebude bolestivě zařezávat do ramen. To vše způsobí, že i prostá salaš se stane hotelem první třídy. Po krátké chvilce oddechu se však začne hospodařit. Vyloučí se vaříč a postaví se na čaj, rozsvítí se svíčky a začne velké rozhlížení a rozhodování, kdo kde bude spát.

Najednou nastává doba, kdy se začne před zraky rozplývat rážový opar a cko se stává kritičtější. Stěny salaše už nejsou pevnou a neproniknutelnou zdí, ale připomínají spíše hustější plot. Kavalce jsou sice čtyři ale dva v zadní části salaše stihl ten osud, že prostor jejich umístění si vybralo několik "způsobných návštěvníků hor" jako veřejné záchodky. Urputně se bráním pomyslením, že to snad mohl být dokonce člověk, který si o metr dále vařil na chňásti chutnou krmí. Nezbylo nám tedy nic jiného, než se vžít do role asanační čety.

Sladce unavení a mokří, po vypití několika litrů horkého čaje jsme se oddali posilujícímu spánku.

Probuzení bylo do krásného slunného dne. Jako ranní ptáče nás budil Václav s plným ešusem horkého čaje. Jediným zádržkem byla noční návštěva hraboše, který si ze všech zásob vočně položených a dostupných, vybral moji podkolenku. Když porovnával podkolenky, ve kterých jsem absolvoval cestu vlakem a dolinou, vymáčené, propocené a navíc zmrzlé na kost, s téměř kilogramovým kusem špeku, dodnes nemohu pochopit vyšší chuť. Můj první den v horách jsme věnovali sušení promáčeného šatstva a obuvi a snášení zásob paliva s širokého okolí. Toho večera jsme ulehali s pocitem nečekanosti a přáním, aby ráno bylo počasí příznivé pro naši cestu k vrcholům.

Ráno 5. května vstáváme v šest ho-

din do dne plného nadějí a plánů. Po čaji a posledních přípravách vyrážíme na náš první výstup. Počasí není již tak krásné jako minulý den. Dolinou se prohánění útržky mlhy a vrcholy se také střídavě objevují a opět halí do mlžného hávu. Rozhodujeme se pro výstup na Klín po jeho jižním žeburu. Cesta, která se od spodu jeví jako mírný svah, se náhle mění v prudký stoupák, krytý navíc jazyky firmového sněhu. Po sněhu se nedá jít bez maček (stoupacích železů), avšak v trávě a kamení mačky zase ztrácejí svůj účel a chůzi téměř znemožňují. Nutí nás tedy vyhledávat cestu pouze po sněhu, protože po něm to přece jen lépe ubíhá. Zhruba po třech hodinách šťastni dosahujeme vrcholu Klínu (2176 m). Odtud se pouštíme na východní stranu po hraničním hřebeni s PLR. Při sestupu jsme náhle spatřili na severní straně Klínu skupinu sedmácti kamzíků. Okamžitě se chystám k fotografování. Můj vak, který byl neustále asi o deset kilogramů těžší než kletráky mých kolegů, neboť obsahoval spoustu "nezbytného" fotovybavení včetně dvou fotoaparátů s příslušenstvím, zklamal na celé čáře. Měl jsem toho sice plný batch, ale teleobjektiv zůstal odpočívat v salaši. Tímto "úspěchem" jsem sice pobavil své spolence, ovšem s obrázkem kamzíka jsem se musel rozloučit. Po vynadívání se na obratnost a suverénní pohyb zvíře v terénu, jsme s pocitem lidské nedokonalosti pokračovali dále v naší túře.

Po menším stoupání dosahujeme vrcholu Sivé věže (1945 m). Zde jsme potkali tři polské horčezce, kteří mířili na Klín a odtud domů do Polska. My jsme se pustili po hřebenové cestě a dosáhli vrcholu Blyště (2169 m). Nyní se už před námi tyčila pouze silueta nejvyšší hory západních Tater - Bystrá (2248 m).

Při výstupu po prudkém svahu jsem musel neustále přemýšlet o kamzících, kteří by to jistě zvládli daleko snáze. Na vrcholu nás však potkala velmi hustá mlha a ostrý vítr. Po hodinovém rozmyšlení v narychlo zbudovaném záhrabu bylo rozhodnuto upustit od další cesty po hřebeni a dát se na cestu zpět po vlastních stopách. Cesta dolů ubíhala daleko rychleji, i když se objevily potíže v podobě měknoucího sněhu, který se nepříjemně lepil na mačky. Znamenalo to, že po každém třetím kroku se musel náš lapek oklepat cepínem. Jako další zpestření se přidal vytrvalý deštík. Do salaše jsme se vrátili celí promočení, ale šťastni ze zdolání nejen Klínu, ale i Bystré.

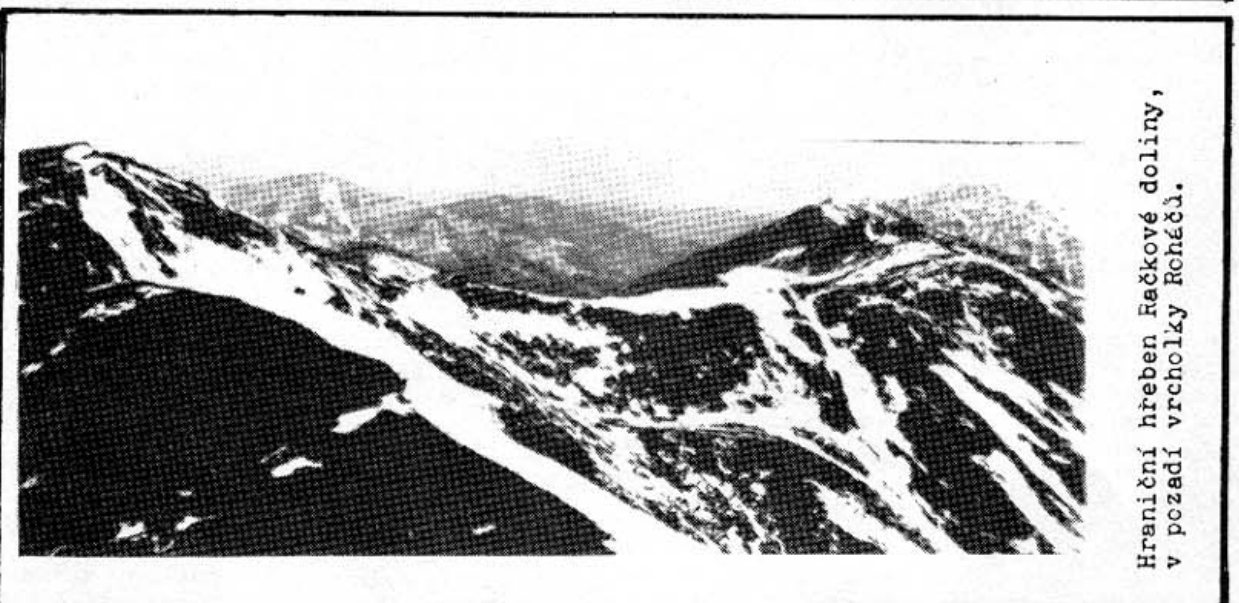
Po převléknutí do suchého a po roztopení ohniště jsme zaslechli nahoře v sedle Račkových ples lidské hlasy. Vyběhli jsme před salaš a prohlíželi hory. Zanedlouho jsme objevili dvě postavy. Byli to horští turisté z Prahy, kteří bydleli na dolní salaši.

Po hřebenu Sivé věže.

Ranní siesta před salaší.

Hraniční hřeben Račkové doliny,
v pozadí vrcholky Roháčů.

VŠECHNY FOTOGRAFIE AUTOR ČLÁNKU

Mokří a utahaní byli ještě více než my. Po přátelském povídání a vypití čaje pokračovali v cestě do doliny. Ten den nás vyčerpanost zahнала brzo do spacáků. Kolem půlnoci jsem byl z příčin večerního čajování probuzen svými útrobami a donucen opustit příjemné teplo spacího pytle a odebrat se ven. Naštěstí již nepršelo a cesta od salaše nebyla proto tak strašná. Na zpáteční cestě jsem zaslechl hlasy, které se blížily z doliny. Nakonec se objevili naši Pražáci. Při odpolední návštěvě si u nás zapoměli polyetylenový balíček, který obsahoval veškeré jejich cennosti. Po šťastném nalezení svého majetku se odebrali zpět a vypadali tak spokojeně, že jim snad ani promočené boty a cesta mokřým sněhem nevadily.

Pondělí 6. března bylo hned ráno mokré a deštivé. Dopoledne jsme dosoušeli věci ze včerejší túry. Odpoledne jsme s Václavem navštívili na lyžích hosty z minulého dne. Den pro nás skončil ulehnutím v jednadveacet hodin.

V úterý ráno v pět hodin vstávám tentokrát já a stavím na čaj. Venku byla mlha a sníh se nepříjemně bořil. Po vypití čaje jsme opět ještě zalehli. Po hodině nás budil Václav. Mlha silně zhoustla a uhořel nepříjemný mráz. Zamrzla i voda v nádobách. I přes všechny popisované nesnáze jsme se rozhodli, že vyrazíme alespoň do sedla na Račkova plesa. Po výstupu do sedla jsme zjistili, že mlha leží pouze v dolině a vrcholy jsou zalaty oslnující září. Vydali jsme se tedy po úbočí Klínu na hraniční hřeben a po něm na Končistou (2137 m). Při pohledu na další cíl naší cesty - Jakubinu, jsme spatřili dole na západní straně hřebenu skupinu kamzíků. Tentokrát však mám sebou "dlouhé sklo" a tak se chystám k fotografování.

Navzdory vší nedůvěře ke všehoschopnému tvorovi - člověku, nechávají nás projít po hřebeni v dosti krátké vzdálenosti. Šťasten jsem naložil několik obrázků a spěchal za Václavem, který již stoupal po protějším svahu. Bylo krátce po poledni, když jsme zdolali vrchol Jakubiny (2194 m). Slunce zářilo s nebývalou intenzitou, ale vál zde velmi silný a nepříjemný vítr. Sníh na svazích byl ovšem tak změkklý, že jsme nechtěli riskovat utržení laviny. Přešli jsme proto po hřebeni na Vyšnou Maguru (2093 m) a odtud jsme po suťovém žeburu sestoupili do doliny. Ludvík zatím nachystal další zásoby dřeva.

Středeční ráno, kdy jsme si blahopřáli vzájemně k MDŽ, bylo šedé a syrové. Všechny okolní vrcholy zahaleny do hávu těžkých a nízkých mraků. Vyrazili jsme tedy spíše na vycházku než na túru. Václav se po chvíli vrátil na salaš a já s Ludvíkem jsme naplnili den botanizováním a slézáním skalních úseků. Večer jsme trávili balením a přípravami k odjezdu.

Ve čtvrtek 9. března vstáváme kolem páté hodiny. Po snídani jsme zbylé zásoby potravin zavěsili mimo dosah myší, aby mohly posloužit příležitostným návštěvníkům. Po uklizení salaše jsme naložili svá zavazadla a vykročili do doliny. Ještě několik pohledů zpět na místa krásné dovolené. Za začátkou se nám ztrácí pohled na salaš a otevírá se před námi dolina, kudy se se zvláštním pocitem ubíráme zpět do světa plného ruchu a civilizace.

Účastníci: František Baroch a Václav Procházka pracovníci správy CHKOSL a Ing. Ludvík Horváth člen dobrovolného aktivu CHKOSL.

GEOLOGICKÁ MINULOST ZEMĚ

6

* TŘETIHORY

I V SRDCÍCH OBLUDNÝCH ARSINOITHERIÍ, VYMŘELÝCH KOPYTNÍKŮ, BOUŘILA LÁSKA A HNALA SAMCE V KRUTÉ BOJE O VYHLÉDNUTOU SAMICI. SPODNÍ OLIGOCÉN.

podle Z.Buriana

Třetihorní éra byla poměrně krátká, přesto se dělí na čtyři útvary: eocén, oligocén, miocén a pliocén. Tato éra zažila vrásnění, sopečné výbuchy, zdvihy a propadání zemské kůry, které vymodelovaly obrysy dnešního zemského reliéfu. Podíváme se blíže na jednotlivé útvary třetihor.

Velká skupina živočichů a rostlin v eocénu a oligocénu se podobala dnešním rostlinám a živočichům. Většina dnešních skupin hmyzu byla známa již v eocénu. Také hodně dnešních bezobratlých bylo v třetihorách už celkem běžným druhem: kraby, ústřice aj.

V oligocénu se rozloha lesů zmenšila v prospěch travnatých ploch. To je velmi důležité, protože se tak vytvořily podmínky pro stěhování býložravců do nových oblastí. I mořští obratlovci byli v třetihorách hojně zastoupeni. Žraloci a kostnaté ryby se většinou podobali dnešním druhům. Taktéž téměř všechny druhy kostnatých ryb pocházejí z tohoto období. Mezi ně patří úhoři, mořští koníci, tresky a ryby pstruhovité. Nacpak eocén přežilo jen málo skupin plazů. Většinou jsou to ty, které žijí dodnes: suchozemské a mořské želvy, ještěrky, hadi a krokodýlové. Velmi v té době

byli rozšířeni i běhaví ptáci se zakrnělými křídly a ptáci dnešního typu.

Nejzajímavější vývoj a rozšíření vidíme u savců. Na počátku třetihor tito živočichové existovali už alespoň 100 milionů let, navzdory tomu se nijak zvláště nerozvinuli - možná, že jim v tom bránila převaha dinosaurů.

V období druhohor se savci diferencovali nejméně do tří hlavních skupin. Dvě z těchto skupin, jedna býložravá a druhá hmyzožravá, vymizely začátkem třetihor, třetí skupina, *Pantotheria*, která měla všechny předpoklady pro další vývin, vytvořila v eocénu dvě podtřídy, které existují dodnes: vačnatci (*Metatheria*) s břišním vakem a placentovci (*Eutheria*) neboli vyšší savci.

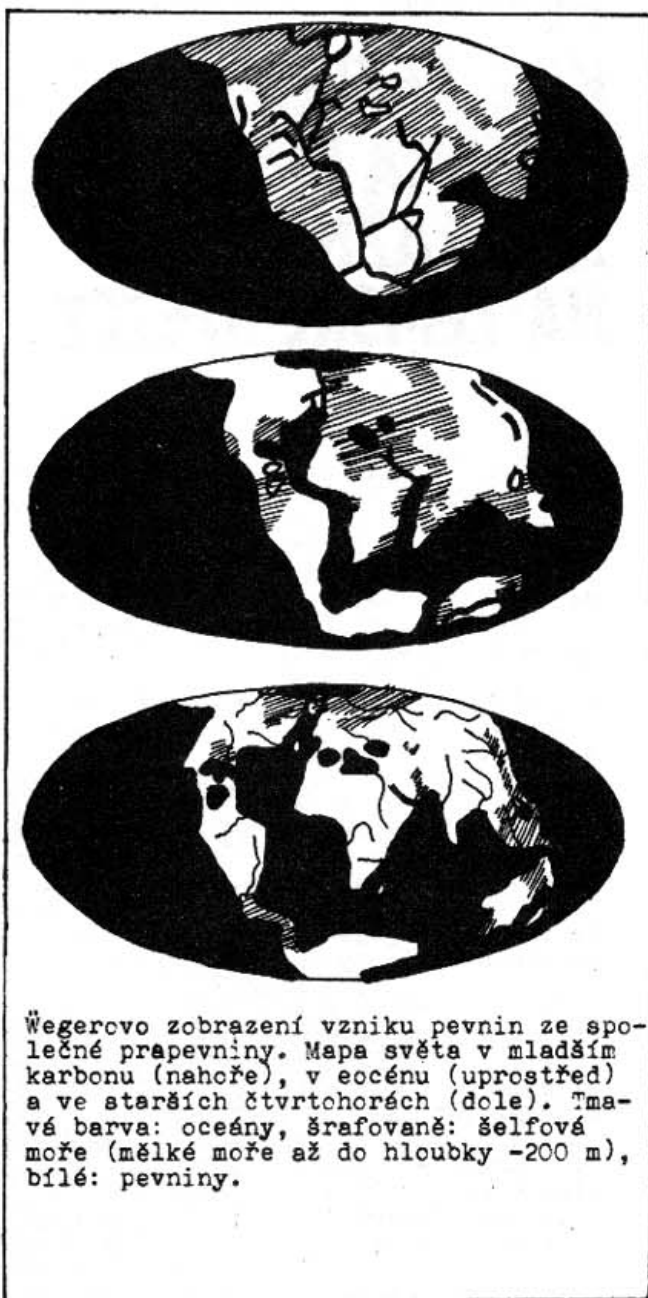
Nejprve bylo více vačnatců než placentárních savců, ale přizpůsobivost placentárních savců zapříčinila, že vačnatci nakonec zůstali v menšině. Vačnatci měli dobré podmínky pro rozvoj v Austrálii, kde nebyli naopak placentární savci. Tam se vačnatci vyvinuli do početných zvláštních forem. Vačnatci se udrželi i v Jižní Americe, která byla po dobu trvání třetihor izolovaným kontinentem, stejně jako už od doby křídové Austrálie.

Placentární savci se rozmnožili především v rozsáhlé kontinentální oblasti, které kdysi zabírala Severní Ameriku, Evropu, Asii a Afriku, i když později se rozdělila na části. Tento vývoj dobře vidíme na tzv. stromě života (bude v příštím čísle Arniky).

V té době se rozšířily zvláště rostliny krytosemenné, objevily se palmy, fíkovníky, skořicovníky a banánovníky, které byly později v severnějších krajích vystřídány jehličnatými lesy. Ze savců placentárních byli nejvíce rozšířeni sloni (*mastodonti*), lichokopytníci (kůň, nosorožci), sudokopytníci (antilopy, žirafy, hroši), dále hlodavci, šelmy, po-loopice a opice. Předek našeho dnešního koně se objevuje v eocénu ve formě *ehippa*.

Rekonstrukce předka dnešního koně: *Eohippus* *rebertus*, který žil ve středních pralech a jeho předek konstant byl ještě čtyřpatř, zadní tříprsté. PODLE CH. B. KNIGHTA.

Wegerovo zobrazení vzniku pevnin ze společné prapevniny. Mapa světa v mladším karbonu (nahore), v eocénu (uprostřed) a ve starších čtvrťohorách (dole). Tmavá barva: oceány, šrafované: šelfová moře (mělké moře až do hloubky -200 m), bílé: pevniny.

Tvar koňské hlavy se během kmenového vývoje změnil, líce se prodloužily a oční dutiny se posunuly dozadu. A) Hlava eocenního praconíka *ehippa*, B) hlava dnešního koně.

Ing. Richard Švandrlík

KDE LEŽELA ZEMSKÁ BRÁNA A STRÁŽNICE NA ZEMSKÉ STEZCE

Hrubou trasu zemské scumarské stezky naší krajiny - via regia, o které psáno v předchozí Arnice - zachycuje listina Přemysla Otakara I. z roku 1214. Přestože se ukázalo, že jde o padělek až z 15. století, i tak nám dobře poslouží. Vyjmenovaná místa, kudy stezka vedla nejméně ve 14. a 15. století: Žlutice - Útvina - Otročin - Poutnov - Raušenbach (Sítiny) - Kynžvart. Klášterní analýzy z Teplé se o ní zmiňují několikrát a nazývají ji "Alta strata". Dobře je patrna ještě na mapě Josefského vojenského mapování r. 1780, kde se uvádějí i názvy Mýtní potok (Mautbach) u hradu Kynžvartu a Mýtní louka (Mautwiese) u Králova kamene. Ještě v indikační skizze Raušenbachu r. 1839 je dobře zachycena její část ze vsi až po Vlčí kámen s názvem "Kynžvartská silnice".

Zpráv o zaniklé stezce je tedy dost. Proč tolik přitahuje vlastivědníky? Protože s její existencí souvisí i otázka existence tepelských Chodů. Stejně jako Chodové přiměstí, tachovští a plánští existovali pravděpodobně i Chodové tepelští. Jejich tajemství však dosud leží ukryto v nejstarších písemných materiálech, vztahujících se k osobě Hroznatově.

S Chody, strážci české hranice, je úzce spojena otázka, kde na této chebské stezce byla "porta, id est exitus terrae" (= brána, to jest konec země). Dvě nejstarší listiny, týkající se této části české země, pocházejí z konce 12. století. Je to

1. Hroznatova závěť, v níž zakládá v Teplé premonstrátský klášter a jemu odkazuje své majetky
2. darovací a potvrzovací listina českého panovníka Jindřicha Břetislava, v níž tento vyslovuje souhlas se založením kláštera a navíc daruje novému klášteru kus země mezi Žandovem a hranicí - Českým lesem.

V této druhé listině se také hovoří o clu, které se vybírá v Teplé, "jak na trhu, tak u brány". Obecně se mělo za to, že jde o jedno místo - o Teplou.

Ale již Hraše v minulém století upozorňoval na to, že se jedná o dvě různá místa - o tržiště Teplou a o zemskou bránu na hranici panství. A protože panovník připojil k majetku vznikajícího kláštera pás země mezi Žandovem a Českým lesem, byl Žandov posledním místem na Hroznatově panství. Zemská brána, porta terrae, nemohla tedy být nikde jinde než v Žandově!

Žandov byl vzdálen 4 - 5 km od české hranice, kdežto Teplá 36 km. Tak hluboko do nitra země nebyla nikde zemská brána posunuta!

Co se týká země, darované panovníkem ("terram inter Sandov et silvam Boemiae" = země mezi Žandovem a Českým lesem), ukazuje se, že před Žandovem ležel pás země (terra) a nikoliv les (silva). Darováním zarovnal panovník hranici Čech s hranicí tepelského panství. Že to byla hranice horká, ukazuje to, že vlastně stála Hroznatův život, když tu byl zajat Němci, odvezen na hrad Kinsperg (Starý Hroznatov) a zde zemřel 14. července 1217 v hladomorně.

Před 800 lety stával Žandov - podle německých autorů - v místech Horního Žandova, tedy poblíž dvou výrazných vrchů, z nichž jeden se jmenuje Hlídka - Hutberg (od hütten=chránit). Přírozená přírodní překážka, která tu byla, byla ještě uměle zpevněna a v čase nebezpečí tu strážci Čech připravovali záseky, aby ztížili pochod cizáků do země. V těchto místech tedy stávala zemská brána a zde se vybíralo první clo v zemi.

Podle českého historika Hrašeho původní strážnice pro onu první část trasy zemské stezky od Žandova do Teplé stála v místech dnešního hradu Kynžvartu, odtud je dobrý výhled na Chebsko, hluboko do Bavor a až k Šumavě. Vyrostla tu brzy malá tvrz a pak ve 13. století hrad. Celé okolí kynžvartského hradu je protkáno podivnými zemními valy, jejichž rozsáhlost zdá se vylučovat domněnku, že jde pouze o pozůstatky po Švédech z doby třicetileté války. Prudké stoupání na plošinu Slavkovského lesa v těchto místech bylo výhodné pro lupiče a proto tu byla soustředěna ochrana strážců stezky. Za krále Jana Lucemburského (1310 - 1346) upadl hrad do rukou loupeživých rytířů a obchod se západem byl vážně ohrožován. Proto Karel IV. r. 1348 kázal hrad zbořit a teprve král Václav IV. dovolil r. 1398 Hynčíkovi Pluhovi hrad znovu postavit.

Vraťme se však k Hroznatovi, který i po založení kláštera zůstal via fakti správcem a vojenským ochráncem svého bývalého majetku. Se svými lidmi zajišťoval ochranu české hranice. Byl to nejdůležitější úkol a výsady lidí z Teplé (homines de Tepla) nejsou vlastně nic jiného než práva strážců. Král Přemysl Otakar I. to potvrdil ve své listině

roku 1213:

"Lidé z Teplé jsou (1) osvobozeni od stavění hradů, (2) osvobozeni od vojenských výprav, (3) osvobozeni od opravování zemských stezek, (4) osvobozeni od kácení lesů při zemské hranici, (5) osvobození od veškerých daní a berní, (6) kdekoliv v Čechách se zdržují, musí být ušetřeni všeho sužování a nesnází, (7) jsou vynati z působnosti soudů domácích a spadají jen pod soud v přítomnosti krále, (8) mají hlavní povinnost střežit zemskou bránu a opevňovat ji."

Ačkoliv tu slovo "Chodové" (Chodones) není vysloveno, není pochyb, že práva a povinnosti se shodují s chodskými. A tak lze soudit, že to byli tepelští Chodové, se sekerami a kyji, kteří se pohybovali (už v době předhroznatovské) mezi Žandovem a Teplou na trase Kynžvart - Králův kámen - kruhové strážště u Nimrodu - Vlčí kámen - Sítiny - Poutnov. Další strážnice na chebské stezce se nacházela u Manětína (ves Strážště, zmínka o ní z r.1193).

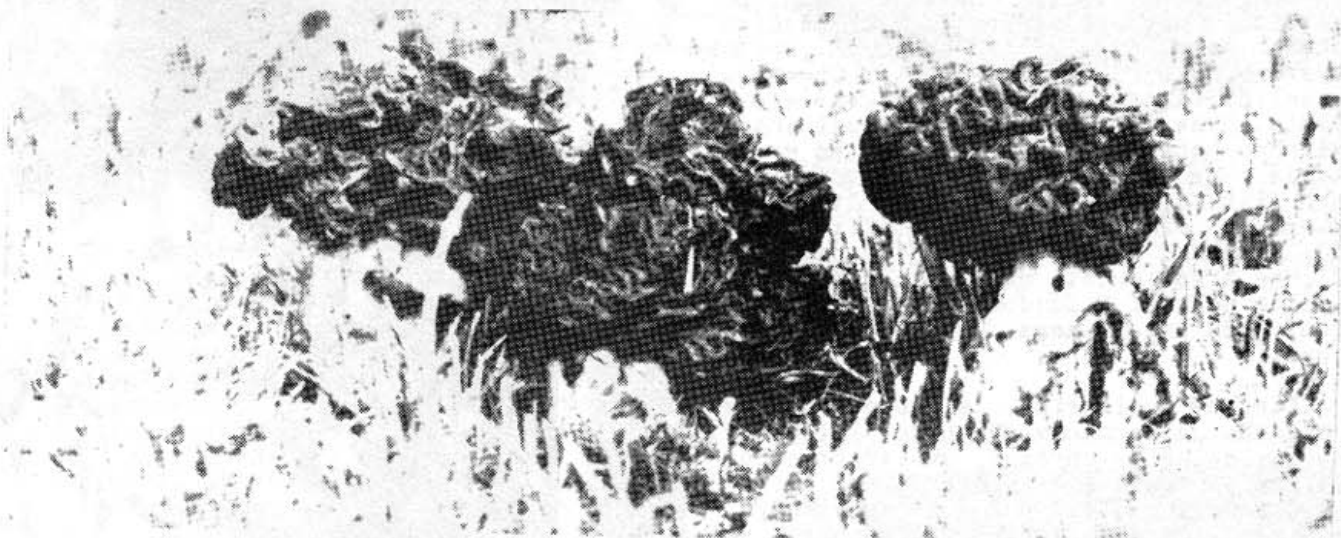
Zajímavé je, že němečtí regionalisté před válkou nevěnovali stezce pozornost a dokonce ani svědomitý Gnirs nezaznamenal podivuhodné zemní dílo u Nimrodu. Dosud se stále ještě nepodařilo v německé regionální literatuře najít zmínku o tomto kruhovém strážišti. Za to na Chebsku a v Sasku bylo popsáno již v 19.století několik umělých terénních útvarů, které nazývali němečtí badatelé "Ringswallinsel" - ostrovy s kruhovým valem. Nejbližší z nich je nad Těšovem.

Kruhové strážště s vodním příkopem o poloměru cca 17 m, bylo zprvu otazníkem zda se nejedná o typ neznámého hornického díla a teprve Zdeněk B u c h t e l e potvrdil archeologickou sondou jeho středový původ.

Bylo by záslužným činem rekonstruovat malé strážště u Nimrodu jako památku na tepelské Chody a zpřístupnit ji široké veřejnosti.

(Literatura u autora)

ZAJÍMAVÉ HOUBY SLAVKOVSKÉHO LESA / 11

UCHÁČ OBROVSKÝ

SBĚR AUTOR ČLÁNKU • FOTO: J. HARVÁNEK

Do Slavkovského lesa vstoupilo jaro. V bukových a dubových hájích, při okrajích smrčín a při cestách rozkvétá mařinka vonná, kvetou violky lesní i jiné byliny v bohatém společenství. A to je právě doba, kdy se na potulkách jarní přírodou setkáváme s tajemnými a podivuhodnými houbami. Jsou zvláštní, a to jak svým tvarem, tak i dobou časného výskytu. Vždy překvapivě zapůsobí na každého, když najednou stojí před zvláštním tvarem těchto hub. Je to překvapivé, ať už pro toho, kdo ví, kde se vyskytují, ale i pro člověka, který je ještě nikdy neviděl. Především pro tyto nehoubaře a hlavně milovníky naší podivuhodné přírody je určen příspěvek.

*UCHÁČ OBROVSKÝ GYROMITRA GIGAS /KRSH/COOKE/

Je to houba krásná svým tvarem, podivuhodná ve své architektonice a mohutná. Odtud také její název ucháč obrovský. Je vysloveně jarní houbou našich lesů všude tam, kam může slunce. Za příhodných podmínek roste už od konce března do května, ale i déle, je-li trochu chladněji. Na rozdíl od ucháče obecného, je tento druh pozorovatelný již z větší dálky právě díky své velikosti. Je to houba velice chutná, sbírá se na pasekách, v mlázi, všude tam, kde jsou pařezy, ale i v mladých smrčínách i borech. Jedná se však ale o houbu celkem vzácnou. Lidově se jí také říká "chrapáč". Dutý klobouk je veli-

ký 6 - 15 cm (i větší) s mnoha zprohýbanými laloky. Klobouk má barvu jednou světle okrovou, jindy (hlavně za chladnějšího počasí) tmavší s nádechem tmavě hnědé. Třen je krátký, tlustý, brzo dutý, zprohýbaný a bělavý. Někdy jej hlava klobouku úplně překrývá a pak vypadá jako nepravidelná koule. Dužnina v klobouku je bílá a vonná. Ucháď dobře snáší i jarní mrazíky a je i potom chutný a jedlý.

Pro jistotu, že nejde o záměnu s podobným ucháčem obecným, doporučuje se rozkrájené kousky všech ucháčů před upotřebením několikrát spařit vařící vodou a vodu vždy slít. I tak je po této úpravě chutný. Ucháď obrovský je totiž značně proměnlivý ve svých podobách a tak jen dobří znalci jej spolehlivě odlišují od podobných druhů - od ucháče obecného a ucháče podezřelého.

*UCHÁČ OBECNÝ

(GYROMITRA ESCULENTA /Pers ex Pers/Fr.)

Je to menší, mnohdy až malá houba, tmavě hnědá, nebo i světle hnědá. Klobouk má turbanovitý, jakoby nadmutý, bohatě zprohýbaný, laločnatý. Objevuje se již v dubnu a květnu, za chladnějšího počasí i začátkem června. Vzácněji se objeví i v březnu. Roste v borech, ve smrčínách, na rumištích, starých ohništích. Voní po smrčích - houbově příjemně. V dřívějších dobách nebyl před jídlem spařován. Poslední výzkumy říkají, že je jedovatý. Obsahuje kyselinu, kterou je možno vyloučit spařením. Kyselinu havelovou obsahují snad všichni ucháči, i když někteří jen ve zcela zanedbatelném množství. Proto je pro jistotu spařujeme všechny. Otravy, které se někdy vyskytly po použití ucháčů, je možno přičíst též jejich dosti dlouhé trvanlivosti na stanovištích, kdy u nich dochází k podobné přeměně a vytváření jedů jako u masa, když se kazí anebo spaří.

Stručný popis říká, že klobouk ucháče obecného je turbanovitý, hodně laločnatý, nepravidelně zprohýbaný, uvnitř brzo dutý, barvy tmavě žluté, okrové, až červenavě kávové hnědé. Je 2 - 11 cm vysoký i široký, částečně přirostlý k noze a velmi proměnlivý. Dužnina je bělošedá. Třen je 2 - 7 cm vysoký, až 3 cm tlustý, našedlé barvy, často načervenalý, jamkovaný, později dutý. Dužnina je křehká, vonná a chutná. Před upotřebením je nutné ucháče obecného 3-4x spařit vařící vodou. U této houby toto pravidlo obzvláště platí!

Je to skutečně houba zvláštní - tajemná. Dovede se tak přizpůsobit svému okolí, že před ní stojíme v úžasu, kdeže se ta houba najednou v těchto místech vzala, když jsme se na toto místo přece dívali i vícekrát a předtím jsme ji nepatřili. Já osobně jí říkám, že je jako lesní skřítek z pohádek.

Nyní ještě několik slov o tom, kde

jsem tyto houby nacházel. Jsou to místa okolo Balbínova pramene, u lomu na Podhoře, okolo hřbitova, kde se mimo jiné najdou i smrže.

A nakonec ještě prosba. Najdete-li někdy tyto houby a nepoužíváte-li je k jídlu, neničte je! Jsou krásné a patří do naší přírody. Otřesně působí např. nálezy 73 muchomůrek červených, rostoucích v krásném "čarodějném kruhu", což se stane možná jednou za život. Muchomůrky jsem našel nad Lázněmi Kynžvart směrem ke Kladské pod hřebenem ve smrčíně předlonského roku a když jsem tam vedl své přátele, abych jim barevnou krásu ukázal, zkameněli jsme rozčarováním nad spouští, kterou jsme uviděli. Proto ještě jednou. Neničte onu barevnou krásu, která tolik lahodí oku v mnohdy jednotvárné zeleni lesa.

UCHÁČ OBROVSKÝ

INFORMACE

ZPRÁVY • NÁZORY

**2. ROČNÍK
DÁLKOVÉHO
POCHODU**

**KRAJEM
LÉČIVÝCH VOD**

Po úspěšném 1. ročníku dálkového pochodu Krajem léčivých vod, kterého se v loňském roce zúčastnilo na dva tisíce turistů, připravuje ODBOR TURISTIKY TJ SLOVAN MARIÁNSKÉ LÁZNĚ společně s cestovní kanceláří SPORI TURIST Praha ročník druhý. Letošní turistický mumraj ve Slavkovském lese propukne 30. září na těchto trasách:

- 50 km - start v 6.00-8.00 hodin
- 30 km - start v 7.00-9.00 hodin
- 15 km - start v 8.00-9.00 hodin
(pro rodinné kolektivy)
- 7 km - start v 9.00-10.00 hodin
(pro lázeňské pacienty)

Z dodaných propozic pořadatelů lze ještě uvést, že prezence je u startu v Městském domě pionýrů Mar. Lázně, U Sokolova 358, kde najdete i přesný popis tras. Startovné na všechny trasy činí Kčs 5,- (obdobstvení na trase). Slevy pro organizované turisty dle platných směrnic.

Pro všechny účastníky jsou připraveny účastnické listy a další upomínkové předměty. Ubytování z 29. na 30. září, popřípadně z 30. září na 1. října lze objednat předem do 15. září 1978 na adrese: CT TJ Slovan, pošt.př. 23, 353 01 Mariánské Lázně 4.

Všechny trasy vedou atraktivními částmi chráněné krajinné oblasti Slavkovský les, u všech pramenů (minerálních a samozřejmě pitných) jsou instalovány jednoduché popisy historie, složení a význam pramene (vybudovala správa CHKOSL společně s TJ Slovan). Účastníci projdou i naučnou stezkou "Kladská", která je dnes hodnocena a řazena mezi nejlepší v republice nejen svým obsahem, ale i okolní přírodou. Na trase je i celá řada historických zajímavostí a všude jsou instalovány informační tabule. A tak vzorně připravená trasa a kouzelná příroda Slavkovského lesa jistě připraví nezapomenutelné zážitky pro všechny účast-

níky i letos, při 2. ročníku dálkového pochodu Krajem léčivých vod, který je pořadatelé připraven na počest V. sjezdu ČSTV. Na jednu atrakci bych málem zapomněl - 30. září 1978, večer od 20.00 hodin, začíná v zotavovně Evropa pápučový bál.

(ha)

**TESAP
1974 - 1978**

Po čtyřletém průběžném snažení dospěla správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les - oddělení TESAP (terénní služby a propagace), konečně k vytyčenému cíli. Z celé řady typových zkoušek informačních tabulí a panelů se nejvíce osvědčil typ, vyráběný fotocestou a impregnovaný dvousložkovým epoxidovým lakem S 1300 (viz Arnika č. 3/76). Touto metodou byla vyrobena celá informační část naučné stezky Kladská, panely v mininaučné stezce v SPR Smrdech a všechny informační panely u maloplošně chráněných území v CHKOSL.

V loňském roce se takto připravily i návštěvní řády CHKOSL, které jsou instalovány v terénu a nakonec i tabule u význačných přírodních vývěrů minerálních vod. Po celé trase 1. ročníku dálkového pochodu Krajem léčivých vod byly touto metodou vyrobeny a instalovány i tabule s obsahem kulturně-politickým. Došlo i k unifikaci vzhledu

jednotlivých typových tabulí a panelů. Informační prvky mají dnes tyto typy:

- I. HRANIČNÍ TABULE CHKOSL (černě natřená železná podnož, dřevěná podkladová tabule, smaltovaná cedule se státním znakem a s textem "Chráněná krajinná oblast Slavkovský les").
- II. NÁVŠTĚVNÍ ŘÁD CHKOSL, TABULE U MINERÁLNÍCH PRAMENŮ ap. (dřevěná samorostová podnož, dřevěná podkladová tabule tvaru pavězy).
- III. INFORMAČNÍ PANELY (naučné stezky, panely s politicko-kulturním obsahem ap. (dva dřevěné sloupce, uprostřed nich dřevěná podkladová tabule).

Veškeré dřevěné části jsou impregnovány novým impregnačním a lazurčvacím lakem LUXOL S LC12 v tmavě hnědém odstínu.

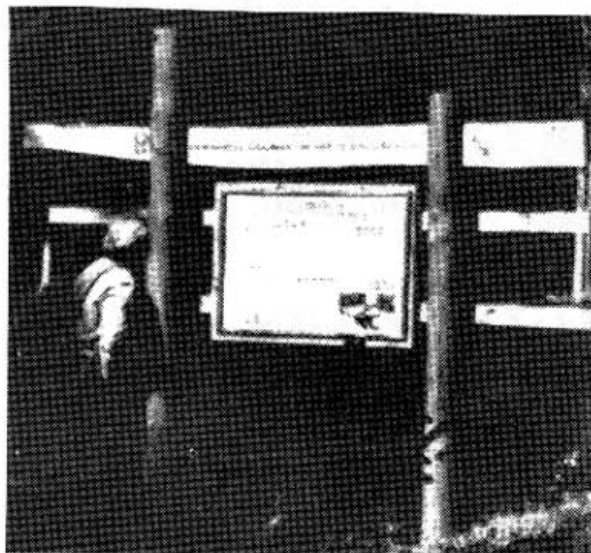

Typ I. - Do dnešního dne byly instalovány po celém obvodu CHKOSL na všech silnicích a odbočkách lesních a polních cest vedoucích do oblasti. Celkem 108 ks.

Typ II. - Návštěvní řády (10 ks v lá-

zeňské oblasti, 22 ks na železných zastávkách, 14 ks na vyznačených místech turistických i městských center, 29 ks v lázeňských a rekreačních domcích). Tabule u minerálních pramenů: Medvědí pramen, Balbínův pramen, Pramen Čiperka, Ilsano, Chotěnovská kyselka, Grisona, Horka, Milhostovské kyselky.

Typ III. - Informační panely u maloplošně chráněných území (Tři křížky, Smrdech, Podhorní vrch, Pístov, Kladské rašeliny - Tajga, naučná stezka Kladská). Jedná se i o panely s politicko-kulturním obsahem.

V tomto roce se připravují další informační prvky pro středověké strážště a obchodní stezku Via regia, SPR Paterák, Vlček, Holinu, Králův kámen a prameny Farskou kyselku, Novoveskou kyselku, kyselku v Louce aj.
(ha)

V září 1978 se vydá na svou cestu putovní výstavka o chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Během dvou let obejde celou oblast a bude seznamovat širokou veřejnost s krásami přírody, s historickým vývojem kraje, s lázeňstvím, rekreací a nejdůležitějšími politicko-kulturními zajímavostmi oblasti.

13. dubna 1978 se sešlo v Horním Slavkově konsilium odborníků, jejichž pracovním oborem je historické hornictví. Příčinou tohoto setkání se stalo "podivuhodné" zasypání našeho historického šperku - dolu Jeroným, o kterém jsme psali podrobně v Arnice č. 1/75. Toto dílo středověkého dolování cínu v naší oblasti je tak mimořádně jedinečné, že se přistoupilo k jednání, jehož cílem bude vyhlášení celé lokality jako chráněné technické památky. Plánuje se rovněž zpřístupnění části dolu veřejnosti.

●●● Stalo se již tradicí, že každým rokem pořádá okresní národní výbor v Chebu - odbor kultury, ve spolupráci se správou CHKOSL, terénní školení dobrovolných pracovníků státní ochrany přírody. Vybraní pracovníci (na základě celoroční aktivity) navštíví letos chráněnou krajinnou oblast České středohoří. Terénní školení proběhne ve dnech 1.-4. června 1978.

Ve stejném termínu pořádá Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni terénní školení konzervátorů a zpravodajů státní ochrany přírody. Cílem je Chráněná krajinná oblast Slovenský kras, a sice ve dnech 2.-5. června 1978.

○ SVĚT PRÁCE č. 13 z 29.3.1978

Celá strana č. 15 byla věnována naší chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Autor Jan H r o n podal v článku s titulkem "Království lesů a vod" ucelenou informaci o CHKOSL od historicko-kulturních, přes přírodovědné informace, lázeňství, rekreaci až po informace nejčerstvější - naučnou stezku Kladská a perspektivy ochrany této jedinečné krajiny.

Článek je doplněn fotografiemi J. V e l k a (Kladské rašeliny a lázeňský dům Thermal v Karlových Varech).

ONDATRA PIŽMOVÁ

"Máte v oblasti vydra? Viděl jsem, jak po hladině plavalo velké zvíře, byla to vydra?" To jsou časté otázky, které pracovníkům správy CHKO Slavkovský les kladou návštěvníci.

Bohužel, poslední zpráva o výskytu vydry říční je stará již patnáct let, přesto pochybujeme o její věrohodnosti. Odpověď na druhou otázku je pak zcela jednoduchá - jedná se vždy o našeho největšího hraboše - o n d a t r u p i ž m o v o u. Vzácnost a ladnost vydry říční sice nenahradí, ale přesto se jedná o pozoruhodné zvíře nejen svým způsobem života, ale i historií opanování našeho kontinentu.

V roce 1905 byla ondatra pižmová poprvé dovezena do Čech ze své vlasti - Severní Ameriky. Prvních deset párů bylo pokusně vypuštěno na rybník ve Staré Huti u Dobříše. Zde se tak silně rozmnožily, že za několik let zaplavily celé střední Čechy. Invaze pokračovala závratnou rychlostí, až posléze první chovné páry překročily naše hranice. Po roce 1920 chovali ondatry i na některých farmách v západní Evropě. I zde se opakoval příběh z Čech. A tak dnes, navzdory tomu, že jí člověk záhy vypověděl nelítostnou válku, ondatra pižmová osídlila Evropu do té míry, že

VYDRA ŘÍČNÍ

je skoro všude hojná.

S jejími norami nebo rákosovými stavbami se setkáme v naší slavkovské přírodě poměrně často. Zcela dospělé ondatry měří až 50-60 cm. Ocas je 20 až 25 cm dlouhý. Ondatry jsou velmi dobře přizpůsobeny k životu ve vodě, o čemž svědčí i zadní pětiprstá tlapka, která je ze stran porostlá silnými brvami, které rostou i na prstech s krátkými plovacími blánami. Ocas má zploštělý a téměř lysý - používá ho jako vesla i kormidla zároveň. Ušní otvory při potopení dokáže uzavřít. Hustá, přiléhavá tmavě kaštanová srst má velmi jemnou podsadu a vodu vůbec nepropouští. Na bocích barva přechází do světlé a na břiše je světle šedá, někdy se žlutavým nádechem a je velmi hebká. Pro svou krásnou kožešinu je dnes považována za nesmírně cenné kožešinové zvíře.

Ondatra se živí téměř výhradně vodním rostlinstvem, které ohryzává pod vodou. Neupadá do zimního spánku a v zimě hledá potravu pod ledem. Málokdo ví, že plovoucí ostrůvky vodních rostlin jsou mnohdy dílem zimní činnosti ondatr pižmových.

Pozoruhodná jsou doupata těchto hrabošů. U nás mívají doupata dvojího typu. V březích to jsou dlouhé nory. V zimě jsou nory opuštěné a ondatry žijí ve svém druhém obydlí, ve zvláštních kupovitých stavbách - "hradech", které jsou vlastně hromadami snesených stébel rákosu a orobince nebo větviček. Celý "hrad" plave na hladině. Z něho vede východ přímo do vody.

Až půjdete okolo tiché lesní tůně, nebo vodní nádrže, na které jsou zdaleka vidět mnohdy až metrové kupovité stavby, vzpomeňte si na dnešní článek a na našeho "českého bobra". Jedno z nejkrásnějších míst, kde je celá řada těchto "hradů", se nachází nedaleko Mariánských Lázní, v těsné blízkosti železniční trati Mar. Lázně-Plzeň, zhruba 3 km od města. S ondatrou pižmovou se můžeme setkat i na rybnících v okolí Regentu, na Mýtském rybníku u Kladské, na Podhorní nádrži,

ale i jinde. Pozor však na záměnu s daleko menším (130 - 190 mm) hryzcem vodním, jehož způsob života je v mnohém stejný jako u jeho velkého příbuzného.

Mnozí jistě znáte podobné zvíře ondatry pižmové - zvíře, které pro svou vynikající kožešinu uměle chová mnoho chovatelů. Je jím nutrie říční. Ta pochází z mírných oblastí Jižní Ameriky, kde podnebí odpovídá našim klimatickým poměrům. Obě zvířata mají také skoro stejný cyklus života a jsou si i dost podobná. Liší je od sebe řada drobných, i když podstatných rozdílů. Často se stává, že nutrie se z farmy dostane na svobodu. Například jeden kus byl sledován na Kosím potoce pod Chotěnovem. Bohužel, během roku jedinec zmizel - patrně byl uloven.

(Harvánek)

NUTRIE ŘÍČNÍ • FOTO: ŠEDIVÝ

PŘÍLOHY ARNIKY

Již minulé číslo Arniky se vám představilo s přílohou "Geologický vývoj chráněné krajinné oblasti Slavkovský les". V tomto a v dalších dvou číslech budou rovněž přílohy s další tematikou ze Slavkovského lesa (fauna, flóra, historie),

čímž chceme připravit strážcům a všem čtenářům Arniky ucelený soubor odborných informací. Proto používáme i postupného číslování stran těchto příloh.

Mariánské Lázně ztratily dva velké patrioty

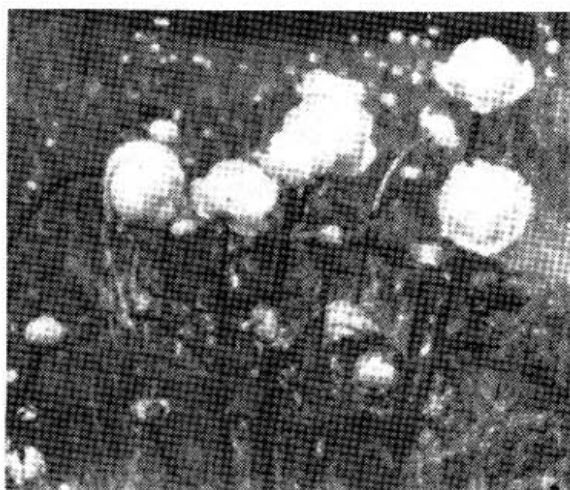
Černým suknem se měly odít Mariánské Lázně - 7. dubna 1978 zemřel V o j t ě c h N e u s t u p n ý (68 let); tento nadšený vlastivědník i divadelník patřil k městu, k jeho českému poválečnému vývoji, stejně jako město k němu. Byl neúnavným propagátorem lázní a celého kdysi už českého kraje - v tisku, v místním vysílání rozhlasu, a především mezi rekreanty a pacienty svými přednáškami, kde zazářila plně hvězda jeho vypravěčského talentu. Prostými, ale poutavými slovy dovedl zasít do srdcí posluchačů sympatie a lásku k tomuto městu. Ztráta této propagace - ač si to město málo uvědomuje - je nesmírná.

Mezi mladšími vyvolal zájem o historii Mariánských Lázní a celého okolí (byl kronikářem obce Mnichov) a zasazoval se o založení vlastivědného kroužku, při jeho vzniku v roce 1973. Jeho láska k městu nebude zapomenuta.

Totéž platí o druhém z patriotů. 16. května 1978 odešel navždy L e o š P e r n i c a (58 let), který rovněž psal o Mariánských Lázních. Osud obou vzpomínaných ukazuje, že pravý patriotismus k místu zraje mnoho let, jaksi bez ohledu na šťastná i stinná období, bez ohledu na momentální přízeň či lhostejnost spoluobčanů.

Vlastivědný kroužek KaSS v Mariánských Lázních připravuje v tomto roce vydání Hameliky, složené z článků Vojtěcha Neustupného.

-rě-

Z HISTORIE OCHRANY PŘÍRODY VE SVĚTĚ

1929

Na Novém Zélandě byl založen národní park Arthur's Pass (971 km²) v severní části novozélandských Alp.

Ve státě Wyoming v USA byl zřízen národní park Grand Teton (1241 km²) s překrásnými přírodními scenériemi. Nad územím se vypínají zasněžené vrcholky, z kterých nejvyšší je Grand Teton (4192 m). Nalézá se zde i velké množství malebných vysokohorských jezer.

1930

V RSFSR založili Pečoro - Ilyčskij zapovědník (7143 km²). Vyznačuje se velkým bohatstvím zvířat, typických pro oblast tajgy: medvěda hnědého, losa, sobola, bobra aj.

V Azerbajdžánské SSR byl zřízen Zakatalskij zapovědník (253 km²), jehož území sahá od 650 m do 3668 m výšky. V oblasti žije kamzík, divoké prase, srnec, jelen kavkazský, medvěd, vlk, rys, vydra, divoká kočka aj.

Na ochranu největších krápníkových jeskyní světa, jejichž celková délka zpřístupněných chodeb s překrásnými stalagmity a stalagtity měří 36 km, založili v USA národní park Carlsbad Cavern na rozloze 197 km².

V USA zřídili na území horského masivu Appalačských hor národní park Great Smoky Mountains (2050 km²). Vyskytuje se zde kromě velkého bohatství zvířat typických pro severoamerický kontinent 130 druhů dřevin, 1200 druhů vyšších rostlin, 330 mechtů a 1700 hub. Největší ozdobou těchto končin jsou nádherné azálie.

1931

V Jihoafrické unii byl založen národní park Sloní Addo (63,97 km²) na ochranu zvláštního druhu afrických slonů, které se za hranicemi parku již nikde nevyskytují.

V Jihoafrické unii národní park Kalahari Gemsbok (8953 km²). Tato rozlehlá zem, vypálená od slunce, písčité a bez vody, je domovem značného počtu zvířat.

1932

V SSSR na pobřeží Bílého a Barrentsova moře založili Kandalakšskij (1804 km²) a Laplandskij (220 km²) zapovědník na ochranu tundry a její flóry a fauny.

V povodí řeky Ussuri v SSSR byl zřízen Supotinskij zapovědník (170 km²) na ochranu flóry a fauny, která je pro tajgu oblasti Ussuri typická. V této oblasti žije i sibiřský tygr.

1933

Ve Švýcarsku zřídili nejpozoruhodnější

Jižní okraj kaldery sopky Aso (Japonsko)

rezervaci limbového lesa o rozloze 250 ha v Bernských Alpách, v oblasti ledovce Aletsch pod názvem Aletschwald.

Ve stejném roce se konala Mezinárodní konference o ochraně přírody v Londýně, na které byla přijata londýnská konvence na ochranu africké fauny a flóry.

1934

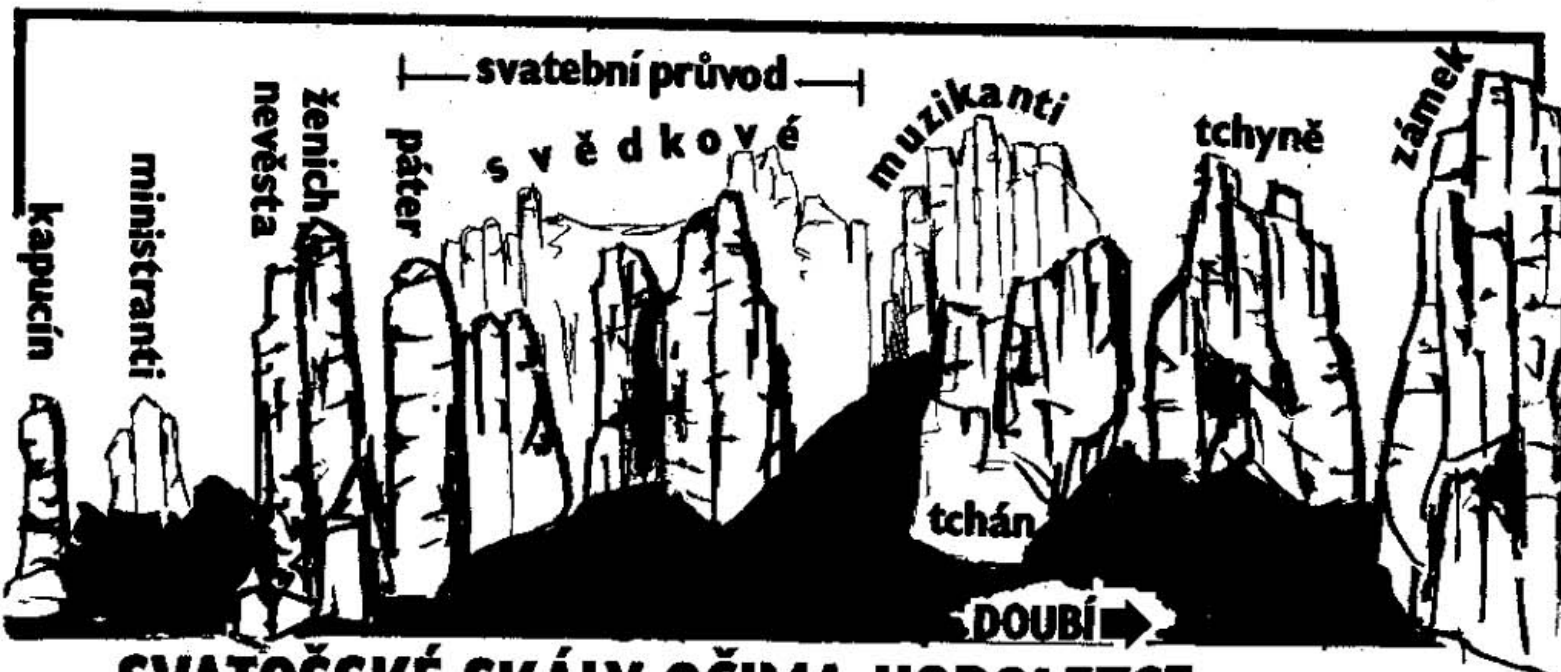
V Ruandě byl založen národní park Kagera (2510 km²), který chrání step a močály nad řekou Kongo.

Byl uzákoněn nejstarší národní park Argentiny Nahuel Huapi (7850 km²), který leží na hranici Chile v typické andoskopatagonské vysokohorské krajině, sahající od 720 m do 3554 m; tuto maximální výšku dosahuje štít Tronador. Na území parku je 24 štítů nad 2000 m.

V Japonsku zřídili národní park Seto - Naikai (659 km²). Vnitřní moře Seto má topografii, která se ve světě vyskytuje jen zřídka. Je to dlouhý a úzký prostor vody, který se táhne od východu na západ v délce 400 km. Jedním z přírodních jevů, o kterých je třeba se zmínit, je existence velkého počtu rychlých proudů, zv. Seto. Při každém přílivu a odlivu tečou maximální rychlostí 30 km/hod. a padají v několika vrstvách jako mohutné vodopády, tvořící ohromné pěnicí víry, které dosahují průměru až 30 m. Tento velkolepý úkaz patří k divům světa.

V Japonsku byl založen národní park Aso (740 km²), jehož dominantou je sopka Aso; kráter sopky má ohromné rozměry a měří od západu k východu 16 km a od severu k jihu 23 km.

Ve stejném roce založili Japonci národní park Akan (874 km²), ve kterém se nachází již arktická flóra a fauna.

SVATOŠSKÉ SKÁLY OČIMA HOROLEZCE

Těsně s přírodou je spjat také sport horolezecký, který je ovšem odkázán na určitá místa výskytu hor nebo vhodných skalních útvarů, pokud se jedná o cvičné terény. Takové horolezecké cvičné terény jsou velmi důležité pro přípravu do vyšších hor nebo i velehor a to zvláště pro ty horolezce, kteří jsou vázáni svým pobytem na místa od hor vzdálená. Na štěstí naše republika je dost bohatá na takové terény. Některé z nich byly známé a horolezci pilně navštěvované od dob, co u nás poprvé vzniklo horolezectví. Tomu je již dnes přes 50 let. Takovými známými terény jsou hlavně pískovcové oblasti na Hruboskalsku, Prachově, u Mužského, Adršpachu, v Českosaském Švýcarsku. Ze skalních oblastí, hlavně v Čechách, je to Divoká Šárka u Prahy, Čertovy skály u Černolic, skály u Berouna a Sv. Jána, Bořen u Bíliny, skály v povodí Vltavy u Hluboké, Zvíkova u Orlíku a jiné. Rozvojem horolezectví v Československu, dnes již více jak 5 000 registrovaných členů, rostl i zájem o další vhodné lezecké terény. Velmi zajímavou by byla historie postupného objevování takových míst a byla by to dnes historie již značně obsáhlá, daleko přesahující rámec článku pro časopis Arnika. Zaměříme se proto jen na západočeský kraj a speciálně na nejzápadnější trojúhelník Mariánské Lázně - Cheb - Karlovy Vary, v kterém se nalézá Slavkovský les. Západočeský kraj je klasickým příkladem toho, jak bylo možno ještě do nedávna objevovat nové lezecké skalní terény. Plzeňští horolezci byli od dob své činnosti v blízkosti Plzně odkázáni na celkem bezvýznamný skalní útvar Radynských skal nad Starým Plzencem. Teprve otevření Svatošských skal v údolí řeky Ohře mezi Doubím a Loktem pro české horolezce v roce 1952 poskytlo plzeňským horolezcům mnohem hodnotnější lezecký terén. Mladý horolezecký dorost však toužil znovu a znovu objevovat další lezecké terény. Nespokojili se s tréninkem na stále ~~těžší~~ stěnách, nespokojovali se se slézáním stejných cest, chtěli cesty nové, toužili po prvovýstupech i když jen na cvičných skalách. Prvovýstup na cvičné skále dává předpoklady k prvovýstupům v horách i velehorách. V tomto směru vykonali naši horolezci velký kus propagační práce; mají dnes světovou úroveň a jejich některé zahraniční výstupy jsou špičkové. V roce 1976 provedli v Alpách prvovýstup, který světovou horolezeckou veřejností pokládán za nejlepší a nejtěžší výstup roku. A je zajímavé jak příroda v tomto našem západočeském kraji dovedla skrývat po dlouhá léta některé terény, které nakonec přece neušly zvědavosti a sportovnímu nadšení horolezců. Tak se v době docela nedávne objevila ve své plné horolezecké kráse Kozelka u Nečtin. Nádherné, strmé a lezecky těžké okrajové stěny, zřejmě bývalé sopky, vyzývaly mladé horolezce k zápolení. Tak postupně rostl počet prvovýstupů od lehčích až po extrémně těžké. Tak tomu bylo před lety se Svatošskými skalami, ke kterým dnes obrátíme naši pozornost. Všechny neznámé a hledané věci na tomto světě čekají na své objevitele, často i na své znovuobjevitele. Tak tomu bylo s nádherným útvarem Svatošských skal, bizarních tvarů, cypřených bájemi, v údolí řeky Ohře asi 6 km od Doubí, skýtající ty nejtěžší lezecké výstupy a tudíž velmi vhodnou příležitost tréninku lezecké techniky široké škály.

V roce 1951 se přestěhoval z Prahy do Mariánských Lázní horolezec Ing. M. Chytil. Dost brzy se zde setkal s druhým bývalým horolezcem z Prahy PhMr. Karlem Havelkou, s kterým M. Chytil často navštěvoval hlavně Suché skály na Železnobrodsku. K. Havelka informoval Chytila o Svatošských skalách, ale pouze informoval, poněvadž sám propadl celkovému sportu tak hluboce, že se již nedal lákat znovu na skály. M. Chytil musel

tedy hledat zájemce, soustavně je seznamovat s lezeckou technikou, aby mohl postupně podnikat v krásných strmých stěnách prvovýstupy. Nebylo to tak lehké, horolezecký sport je sportem tvrdým, vyžaduje tvrdou práci, opravdu silné paže a tak nebylo divu, že fluktuace zájemců byla značná. Trvalo to do r.1955, kdy se členská základna ustálila natolik, že bylo možno založit horolezecký oddíl, první český oddíl v této oblasti. Nejblíže horolezecké oddíly byly v Plzni. Jak to však vypadalo v tom roce 1951?

M.Chytil zjistil, že na skalách bylo již předtím lezeno. Celkem v celém systému Svatošských skal byly zjištěny tři staré cesty: Jedna na Zámku, jedna na Nevěstě, jedna na Svědcích (viz pláněk). Cesta na Zámku i na Svědcích nebyla co do úrovně špatná, ale na Nevěstu byla znehodnocena, snad mnohem později proti prvovýstupu, spoustou železných klínů ve spárách, které měly ulehčit těžký výstup. Dle druhu použitých skob (tzv. "prasečí ocásky") se muselo jednat o velmi staré výstupy. Naštěstí cesta vedla nejlehčí severní stěnou, takže těžká východní, jižní a západní zůstala nedotčena. U výstupu na severní straně na kamenném bloku byl nalezen vyškrábaný znak. V hospodě v Doubí, dnes Hotel Beseda bylo v té době (1951-1956) možno na stěnách shlednout zarámované fotografie z Dolomit. Jednalo se tedy pravděpodobně o německé horolzece z Lokte a Karlových Varů. Nápor na výstupy ve Svatošských skalách šel rychle dopředu. Celkem se udělalo dvacet nových prvovýstupů, dnes je jich více jak třicet. Členská základna se rychle rozšiřovala a to hlavně z karlovarských zájemců; proto bylo dohodnuto založit ještě další oddíl v Karlových Varech, který je dnes dost velkým oddílem (více jak 40 členů). Nedávno byl pak ještě založen horolezecký oddíl Skalka u Chebu, z dřívějšího oddílu vysokohorských sportů. Tak máme dnes v trojúhelníku kolem Slavkovského lesa tři horolezecké oddíly.

M.Chytil však hledal ještě další lezecké možnosti a našel je na hladkých skalách u Perštejna. Dominantou však stále zůstávají Svatošské skály, které se časem staly velmi populárním horolezeckým terénem, navštěvovaným, kromě horolzecců z Plzně, horolezeckými oddíly z Břiliny, Mostu, Děčína, Teplic, Liberce, Prahy, Písku, Budějovic a dokonce i z Brna. Na skalách lezl i himalajský lékař MUDr. Jeromír Wolf i vedoucí himalajských výprav Ivan Gálffy. Skály poskytovaly výborný předpoklad růstu horolezecké zdatnosti. Ve všech třech oddílech vyrostli zdatní horolzecci první výkonnostní třídy a obětaví cvičitelé a trenéři, kteří mají dnes již za sebou i významné zahraniční výstupy ve velehorách. Nutno také poznamenat, že to byli právě horolzecci, kteří bedlivě strážili unikátní útvar Svatošských skal po celá léta do doby, kdy byla skalní oblast pojata do ochrany přírody, od vandalství neorganizované mládeže a náhodných nevhodných návštěv. Proti rozpadávání bylo bojováno i cementem, upevňovaly se skalní bloky. Nebýt toho, tak by dnes byl např. Mnich, i o samotě stojící Věž, rozpadlínou jednotlivých balvanů. Otázkou budoucna zůstává, jak bojovat proti nevhodnému porostu, hlavně ležákům, které skály těžce narušují, bojovat tak, aby to vyhovovalo i předpisům o ochraně přírody.

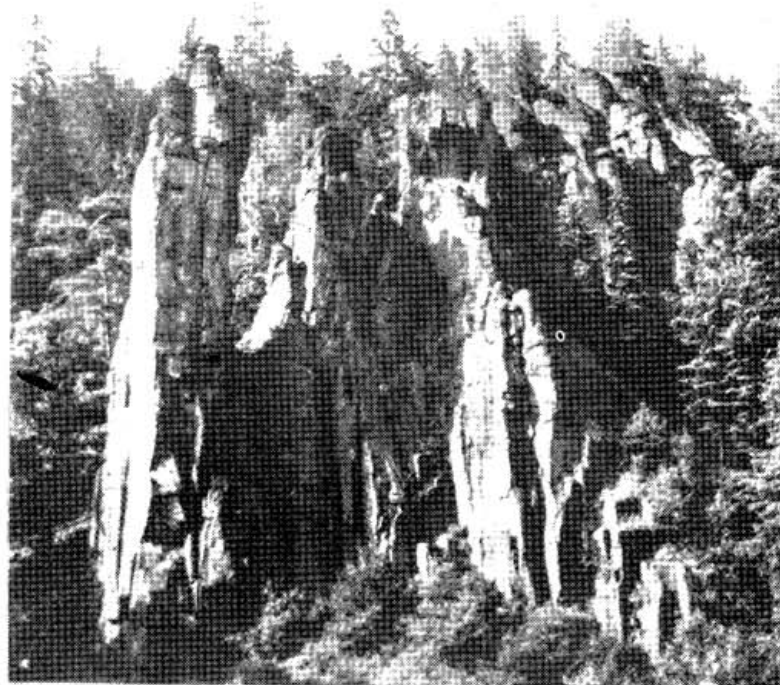
(Podle vyprávění Ing. Miroslava Chytila zapsal pro Arniku Václav Procházka)

V druhé polovině měsíce dubna navracely Mariánské Lázně zdraví a sílu vedoucím našich himalajských expedicí Ivanu Gálffy. 26.4.1978 byla s tímto vynikajícím sportovcem a člověkem uspořádána beseda doplněná krásnými dia-positivy z jeho poslední cesty.

Prostřednictvím Arniky přeji všem pracovníkům a spolupracovníkům správy CHKOSL mnoho úspěchů ve vaší záslužné práci.

Ivan Gálffy

Gálffy

Rovnováha v přírodě (8)

Katalogy jednotlivých výrobců pesticidů uvádějí stovky a tisíce preparátů, kterých se užívá v zemědělství, lesnictví i ve zdravotnictví. Zachraňují lidstvu ohromné množství potravy a surovin, zachraňují lidské životy. O užitečnosti chemických metod boje proti škůdcům nelze pochybovat. Člověk však příliš často "pouští otěže z rukou", příliš často zapomíná na nebezpečí, které v sobě ukrývá chemie.

"Osobně se nejvíce obávám toho, že dochází k pomalé otravě", odpovídá profesor Jean Dorat na otázku italského novináře o účincích nekontrolovaného užívání pesticidů. "V našem organismu se může pozvolna hromadit jed, jehož účinky dlouho vůbec nepozorujeme. Ale jen do jisté doby! Po čase se mohou projevit náraz a jeho oběti se stanou jedinci nebo i celé národy..."

O radioaktivní hrozbě je široká veřejnost informována lépe než o hrozbách jiných. Je to celkem pochopitelné. Zprávy o tragických následcích atomových výbuchů v Japonsku, stejně jako kampaň proti jaderným pokusům v ovzduší nás seznámily s podrobnostmi tohoto živelně důležitého problému. Příznak zlověstného hříbu nenechává klidným ani jednoho přemýšlejícího člověka.

Díky úsilí Sovětského svazu byly zkoušky atomových a vodíkových zbraní (s výjimkou podzemních pokusů) přerušeny téměř ve všech zemích, jež tyto strašlivé zbraně vlastní. Umělá radioaktivita Země poklesla. Ale stále není všem nebezpečím konec. Na různých místech světa hřmí ještě pokusné výbuchy. Hlásí se následky dřívějších hromadných pokusů. Rozvíjí se jaderná energetika, přičemž zdaleka ne ve všech zemích je odstraněno nebezpečí úniku radioaktivních látek.

Podle dostupných údajů bylo od roku 1957 provedeno v Nevadské poušti přes

200 podzemních jaderných výbuchů, ve státě Mississippi 2, na Aljašce 3. Třetina všech pokusů je spojena s unikáním radioaktivních látek do atmosféry. 540 km² Nevadské poušti je otráveno. Atomové výbuchy na Aljašce způsobily zamoření oceánských vod radioaktivním odpadem. Předpokládá se, že nezmizí dříve než za 66 let.

Dosud není vyřešen ani problém uchování odpadů atomového průmyslu. Je známo, že v mnohých zemích se vysoce radioaktivní odpady ukládají do betonových kontejnerů, které jsou spuštěny do nehlubších míst oceánu. Trvanlivost kontejnerů a hloubka, do které jsou spouštěny, zajišťují na určitou dobu bezpečnost. Ale na jak dlouhou dobu, to nikdo neví. Počasí rozpadu zirkonia-93 je milion let, cesia-135 tři miliony let atd. Staráme se o svou bezpečnost, ale na zdraví a životy našich potomků zapomínáme. Vždyť radioaktivní odpady jednou nevyhnutelně své kontejnery opustí a překonají hranice mořských hlubin.

Lidstvo produkuje další a další odpady - ne sice radioaktivní, ale i nic nebezpečnější. Potraviny, kosmetika, různé předměty jsou baleny do obalů z umělých hmot. Kamkoliv pohlédnete, setkáte se s nimi. Jsou levnější, lehčí, vkusnější, ale kam s nimi? Milionové město potřebuje pro skládky svého odpadu 40 ha půdy ročně. Každý rok je v USA vyhozeno na skládky 165 milionů tun odpadků, 48 miliard plechovek od konzerv, 26 miliard sklenic a lahví. A jestliže odpady minulých desetiletí v důsledku rozkladných procesů po nějakém čase aspoň do určité míry "zmizely", pak polymerované "dary" chemie jsou nezníitelné. Hory odhozených obalů a výrobků z umělých hmot se zvětšují stále rychleji.

Pesimisté předpovídají smrt civilizací utopením se ve vlastním odpadu. Je to snad trochu přehnané, avšak situace je opravdu velmi vážná.

Mnoho stran jsme již věnovali obětem civilizace. Je na čase skončit. Mohli bychom sice ještě hovořit o mnoha druzích živočichů, kterým hrozí vyhubení; mohli bychom kritizovat způsoby využívání lesních zdrojů (vždyť dvě třetiny světové plochy lesů se přestaly podílet na lesní produkci). Ze světové literatury bychom mohli vybrat množství údajů o škodlivém hluku, jenž je už svou samotnou existencí spojen s rozvojem techniky. Mohli bychom naříkat nad krajně nebezpečnými a dosud zcela neprozkoumanými následky vedení ropovodů a plynovodů severními oblastmi; nad riziky, které přináší výstavba obrovských přehradních nádrží, nad znečišťováním sladké i mořské vody saponátovými přípravky a dalšími látkami, které značně snižují samočistící schopnost vody. Samostatnou kapitolu by si vyžádala fakta o prudce vzrůstajícím využívání nejrůznějších

minerálních zdrojů. Ale už to snad stačí na obžalobu technické civilizace.

Je však opravdu vina v technice? Kde bychom byli bez úspěchů soudobé medicíny, kdyby nebylo pokroku vědy a techniky? Dovedli bychom si dnešní život bez všech objevů a vynálezů vůbec představit?

Samotný technický pokrok nebezpečný není, nebezpečné jsou jeho negativní stránky, disproporce mezi cíli a prostředky jejich dosažení. Technická civilizace v kritickém slova smyslu znamená jednostranné rozvíjení společnosti, tupé zdůrazňování inženýrskotechnických způsobů řešení všech problémů, stojících před lidstvem, nerespektování základních zákonů přírodní rovnováhy.

Technický progres je významným prostředkem pro vybudování beztržní, komunistické společnosti. Bylo by naivní snažit se o vítězství v soutěži dvou světových systémů bez využití plodů vědeckotechnické revoluce. Lidská civilizace jednou dosáhne harmonického stavu, v němž bude respektována nutnost všestranného přístupu k rozvoji výrobních sil, společnosti a lidí samotných.

Ale dnes není možno zavírat oči před negativními stránkami technického pokroku, stejně jako by bylo směšné paušálně ho zavrhnout; není možno se spoléhat jen na to, že "lidská moudrost zvítězí". Současné problémy technické civilizace nejsou náhodné. Zrodily se z konkurenčních bojů, ze snah po obohacení za každou cenu, z typicky měšťáckého spotřebitelského vztahu ke světu.

Tam, kde se u nás setkáváme s narušením principů harmonického rozvoje výrobních sil, musíme hledat příčiny v zaostávání ekonomického bádání, ve špatné koordinaci činnosti jednotlivých rezortů, v preferování dnešních požadavků před potřebami budoucnosti, v nedostatečné kvalifikaci či nesvědomitosti jednotlivých vedoucích i nezodpovědnosti specialistů, pracujících v oborech, které zasahují do přírodního prostředí, v nevhodném využívání přírodních zdrojů. Takové nedostatky je třeba co nejrychleji odstranit.

NEZABÍJEL JSEM ZVÍŘATA...

"...Nezabíjel jsem zvířata na jejich pastvinách, nechytal jsem spící ryby, nevyháněl jsem zvířata ze země bohů..." je psáno ve staroegyptské "Knize mrtvých", v níž jsou shromážděny zaklínací formule, které duše zesnulých pronášely před bohem Usírem.

Z hlubin věků k nám doznívají úryvky svědectví o snahách lidí pozastavit ni-

Rytina jeskynního medvěda z colombièreské jeskyně v jižní Francii. PODLE O. ABELA

čení přírody. Celý pokrok lidské společnosti stojí na konfliktu tvořivých a ničivých principů. "Dobré" a "zlé" síly existovaly ve využívání přírody stejně jako v jiných sférách společenského života. Zvláštní je to, že "zlo" si po dlouhý čas většina lidí neuvědomovala, neboť čím intenzivněji společnost využívala přírodních zdrojů, tím byla bohatší. "Dobro" se objevovalo náhodně; buď působením některých jednotlivců (i když často vlivem jejich egoistické vůle, ovládané zcela osobními zájmy), nebo v důsledku kulturních a náboženských tradic.

Dějiny boje za ochranu přírody dosud nebyly napsány, avšak jednou jistě vyjdou a na jejich stránkách bude vedle hrdinství podlost, úspěch i selhání vedle nízkosti, osvícenost vedle omezenosti a krátkozrakosti. S velkou pravděpodobností lze předpovědět, že pozorný čtenář objeví v těchto dějinách mnoho momentů, které bychom dnes nazvali ekologickými. V začátcích vývoje lidské společnosti, kdy biologické faktory převládaly nad sociálními, nemohly se vytvořit regulační mechanismy, jež by zmírňovaly konflikty mezi člověkem a přírodou a vedly k šetrnějšímu využívání přírodních zdrojů. Nejdříve, stejně jako u jiných savců či u ptáků, tuto rovnováhu zaručovala migrace - kočovný způsob života. Později se začala objevovat různá omezení a tabu, která nakonec dostala formu náboženských příkázání a obyčejů, jak tomu bylo třeba u starých Egyptanů.

S příchodem prvních zákazů a omezení se musely ovšem současně objevit i tresty za jejich porušování. A skutečně, např. v Chammurapiho Zákoníku (1792-1790 př.n.l.) je zahrnut i oddíl o ochraně lesů. Tento prozíravý babylonský vládce si uvědomoval obrovský význam lesů a dřeva, přikázal rozdělit lesy, které mu patřily, na části a ty dát pod správu zvláštních správců - lesníků. Ti nesli plnou odpovědnost za ochranu lesů.

Nedodržení služebních povinností bylo krutě trestáno smrtí. V tomtéž Zákoníku byly stanoveny i vysoké pokuty za nezákonné kácení stromů na cizím pozemku. Pokuta se platila ve stříbře a v přepočtu na dnešní jednotky šlo asi o čtvrt kilogramu tohoto drahého kovu.

Velké množství zákonů na ochranu přírody pochází od indického vládce Ašoky, jenž vládl ve 3. století před n.l. Jeho ustanovení vycházející z budhismu prohlašovala za posvátné nosorožce, papouška, meinu (druh indického špačka), husy a některé ryby. Za zabití těchto zvířat byly stanoveny velmi kruté tresty.

Ohlasy starých náboženských názorů na přírodu se k nám dostávají i jinak než ve formě historických dokumentů. Můžeme na ně usuzovat z tradic a obyčejů, které se zachovaly např. u obyvatel Sibiře, živících se lovem, některých afrických kmenů, zabývajících se chovem dobytka, apod.

Tomský badatel R. Urajev zkoumal podle etnografických materiálů z 19. stol. způsob života praobyvatel západní Sibiře - Selkupů. Podle jejich představ tvoří člověk a příroda těsný svazek. Chování člověka řídí jeho duše, která však pouze plní příkazy duchů přírody. Člověk patří do přírodního společenství spolu s duchy větrů, lesa, vody, vzduchu, země, ryb a zvířete. Selkupové věděli, že přírodní bohatství není nevyčerpatelné. Dovedli určit, jaký bude přírůstek u zvířete a s jakým tedy mohou počítat úlovkem, aniž by narušili základní stav jednotlivých druhů. Tehdejší

způsob regulace využívání přírodního bohatství ovšem neměl racionální základ; povolení k užívání darů přírody dával Selkupům duch lesa.

Jednotlivé rodiny tohoto západosibiřského národa měly v přírodě stanovená určitá rodinná kultovní posvátná místa, kde vládl některý z duchů. Kolem každého takového místa se do vzdálenosti asi 10 km rozprostírala jakási ochranná zóna. Zde byl zakázán veškerý lov a vstup do takové oblasti byl dovolen jen ve výjimečných případech. Jinak řečeno - na loveckých územích Selkupů existoval podle dnešní terminologie celý systém dlouhodobých rezervací, ve kterých byla zvířata a ptactvo chráněna před nebezpečím a kde se množila. Takové rezervace byly zřizovány v místech optimálních pro život těch nejcennějších druhů zvířete.

Pravidla lovu Selkupové přísně dožadovali. Měli své rituály, jimiž vyjadřovali "zrození života" v jarním období či "usínání země" při příchodu zimy, chránili plemenné kusy apod. Byly chráněny také labutě, ořešníci, sojky, vlaštovky, hadi, žáby, ještěrky a včely.

Podobných případů bychom našli při studiu etnografie a historie více. Dobře víme například, jaký vztah měly indiánské kmeny Severní Ameriky k divokým zvířatům před příchodem evropských kolonistů. Mezi Indiány a prostředím, v němž žili, existovala relativní ekonomická rovnováha. Obvykle lovili jen tolik zvířat, kolik bylo nezbytně nutné pro zajištění výživy příslušníků kmene, a snažili se vždy zachovat - užíjeme-li dnešní terminologie - "kmenové stavy".

Feudalismus téměř všude narušil prvotní harmonii vzájemných vztahů člověka a přírody. Znamenal podstatně intenzivnější využívání přírodního bohatství, příroda byla často bezcitně drancována. Ale v tomto společenském řádu se také stále častěji a častěji setkáváme s ochranou lesů, ptáků a lovné zvířete, které byly v soukromém vlastnictví jednotlivých feudálů. Nejmocnější feudálové ve snaze zachovat co nejvíce zvířete na svých panstvích vydávali zákony na její přísnou ochranu, zřizovali zvláštní mysliveckou službu. Tresty za pytláctví se s dnešními rozhodně srovnávat nedaly. Za jelena, zabitého ve francouzských královských lesích, bylo doživotní vězení. Angličtí králové byli "milosrdnější" - pytlákovi byla useknuta ruka.

arnika

INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST - JAKO NEPRAVIDELNÍK VYDÁVÁ KSSFP OP
PLZEŇ - SPRÁVA CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI SLAVKOVSKÝ LES PRO
AKTIV DOBROVOLNÝCH SPOLUPRACOVNÍKŮ - TISKOVINA URČENÁ POUZE PRO VNITŘNÍ POTŘEBU-
NÁKLAD 300 VÝTISKU - ČÍSLO 8-78 VYŠLO V ČERVNU 1978 - TISK POVOLEN OK ONV CHEB
(T 18 - 75 - PE) - ADRESA REDAKCE: SPRÁVA CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI SLAVKOVSKÝ
LES, U SOKOLOVA 119/15, 353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ - ŘÍDÍ REDAKČNÍ RADA VE SLOŽENÍ:
KAREL BLOCH, HANA HLAVÁČKOVÁ, JAN HARVÁNEK, VLADIMÍR MAŠÁT prom soc., RICHARD
ŠVANDRLÍK ing.